

AZ ÚT

Folyóirat a lelkipásztori és nevelői munka számára

XXI. ÉVFOLYAM

1939 7. SZÁM.

T A R T A L O M :

Prédikációvázlatok (Deák Ferenc)

Egyházi törvényhozásunk új követelményei. (I. L.)

Tanulmányútam Schweizban. (Kozma T.)

A prédikáció feladata. (Thurneysen Eduard.)

Irodalom. Dr. Gönczy Lajos: *Mi szükségünk van az Ótestamentumra?* (I. L.)

LIC. G. WETH: *Weltmission muss sein!*

SZERKESZTIK ÉS KIADJÁK:
DR. IMRE LAJOS, DR. TAVASZY SÁNDOR

Felölös szerkesztő: DR. IMRE LAJOS

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Cluj, Calea Marechal Foch 38. Ref.Theologia

ELŐFIZETÉSI ÁRA:

Egész évre 120 Lei
Egyes szám ára 12 Lei

**Registreat la Tribunalul sub N-rul 1507/1938, la N-rul curent 26. szám alatt be-
jegyezve a cluji Törvényeséknél.**

Megjelent!

Megjelent!

„Dolgozatok a református theologiai tudományok köréből“ sorozat
16-ik száma

DR. TAVASZY SÁNDORTÓL:

Az ethika mai kérdései.

Ára 15 Lei.

A sorozat 17 ik száma:

Mi szükségünk van az Ótestamentumra

Irta: Dr. Gönczy Lajos.

Ára 20 Lei.

Egyházunk vagyoni állapotáról, új gazdasági lehetőségeiről és a sáfársági mozgalom óriási, egyetemes jelentőségéről ad világos képe

DR. IMRE LAJOS:

A sáfarkodó egyház

című könyve. Ára 10 lej.

JOH. VAL. ANDREA:

Az Úr jámbor szolgálja.

Szellemi szórakozás együgyű keresztyének mulattatására.

Fordította: Dr. Makkai Sándor. Ára 10 Lei.

Dr. Ravasz László:

Hit és engedelmesség

Prédikációk, beszédek, cikkek, előadások. 350 oldal. Ára 180 Lei

Hazafelé.

Elmélkedések és imádságok nők számára. Finom indiai papíron
előállítva ára: **200 Lei.**

Megrendelhetők az Ifjú Erdély kiadóhivatalában, Cluj, Ref. Theo

Prédikáció-vázlatok.

Az isteni gondviselés.

145. Zsoltár 13—18.

Olyan megnyugtató ez a pár vers. Az isteni gondviselésről szól. Úgy mutatja meg a világot, a hatalmas, örök Istent és a gyöngé embert, mint egy családot, ahol az atyai szeretet mindenről gondoskodik.

1. Istenre néz a zsoltáríró. Ez a tekintet nem a félelmet váltja ki lelkében, hanem a biztonságnak megnyugtató érzését, mert a változó idők felett örökkévaló Istent lát, akinek országa el nem múlik és uralkodása meg nem szakad.

Azután az emberre néz. Mit láthat, mikor az emberre néz? Azt, hogy az ember „esendő”. Mert minden test olyan, mint a fű és az ember minden dicsősége, mint a fűnek virága. És „meggörnyedt” az ember, aki bűnének terhét, mint Bunyan Zarándoka, úgy hordozza, föld felé hajló, meggörnyedt testével.

Az örökké uralkodó Isten lehajol az esendő emberhez és támogatja. A bűn terhe alatt meggörnyedt embert örök kegyelmével megigazítja, „felegyenesíti” ítéletének széke előtt. Gondviselése áldott kezét megnyitja s atyailag gondoskodik övéiről. Mennyi bizonyosságát láthatjuk minden nap ennek a gondoskodásnak. Hogy lehet, hogy olyan sokan tagadják a gondviselést?

2. Az isteni gondviselés azonban nem egy olyan nyájas mozdulat, mellyel Isten csak megnyitja a kezét s úgy, ahogy jön, szórja ajándékait, hanem Istennek az Ő örök végzésén alapuló atyai magatartása. Ezt pedig az *igazság* és *kegyelem* jellemzi. „Igaz az Úr minden ő útában és minden dolgában kegyelmes.” Igazsága kegyelmében és kegyelme igazságában jelenik meg. Semmit sem kapunk véletlenül.

S ez az igaz és kegyelmes Isten nem áll távol tőlünk. Milyen megnyugtató tudni azt, hogy életünknek mindennapi gondjait látja tudja. Közel van hozzánk. Ahoz, aki hűséggel hívja Őt. Ez utal arra, hogy mire kötelez minket ez az isteni gondviselés. Arra, hogy szemeink Őreá vigyázzanak. Ő legyen az Atya számunkra, akire nézünk s akitől mindent hittel várunk. S arra is, hogy ajándékait az Ő akarata szerint használjuk fel.

A törvénynek vége Krisztus.

Róm. 3:19–21.

A törvényről és Jézus Krisztusról szól. Úgy áll egymás mellett ez a pár vers, mint a Sinai hegy és a Golgotha. Látjuk, hogy az az Isten, aki ítél, ugyanaz az Isten, aki megigazít. S az Isten méltó haragjának súlya alatt összeroskadó ember az, aki felemeltek az Isten igazságosságába vetett hite által. Az ember tehetetlensége és alkalmassága annyira egy képben látszik itt, mint ahogy egy az Isten örök üdv munkájában az ítélet és kegyelem, igazság és irgalom.

1. Amit a törvény mond, azoknak mondja, akik a törvény alatt vannak. Kik ezek? Azok, akik a törvényre hivatkoznak. Akik abból akarnak megélni és üdvözülni, hogy van törvényük, mely őket Istennel kiváltságos helyzetbe juttatta.

De mire mutat rá a törvény? Arra, hogy ő pusztán azzal, hogy van az én számomra, meg tud engem tartani? Nem. Sőt rámutat az elesettségre, arra, hogy az ember test. Test és ezzel elmond mindent rólam. Hogy tele vagyok ellenkezéssel, önzéssel. Test: jelenti az érzékiséget, földhözköttöttséget, port és szennyet. És ezt éppen a törvény mutatja meg, hiszen a tilparancsolat csupa tiltás, mindentől el kell tiltania engem, amit én kívánok, amit én akarok. Éppen a törvényből tudom meg, hogy egy test sem igazul meg Ő előtt.

Ha Isten törvényét tökéletesen meg tudnám tartani, akkor igazam lenne Istennel szemben. De éppen azért szól a törvény, hogy ezt az én öngazságomat teljesen összetörje. Hadd lássa mindenki, hogy mindnyájan vétkeztek, egyetemben haszontalanokká lettek, nincs aki megértse, nincs aki keresse az Istent. Azért szól, hogy minden száj bedugassék.

2. Rettenetes lenne, ha itt nem volna több mondanivalója az Igének. De éppen akkor, amikor a legelesettebb az ember, az idők teljességében „most pedig” megjelent Istennek igazságossága. Most törvény nélkül jelent meg. Isten szuverén. Amikor törvényben jelent meg, az is az Ő örök hatalma, most törvény nélkül, ugyanaz a hatalmas Isten. Akkor reáköttötte az Ő igazságának szent kötelékét az emberre s most, amikor ez bilincssé lett az ember romlottsága miatt, igazságosságával levette az Ő igazságának bilincseit.

Az Isten haragja a bűn felett: az is az Isten igazságossága, mely szól emberekhez, akik letagadják és elkerülik Őt, de Isten igazságossága az Ő megbocsátása is, mellyel igazsága bilincseit megoldja. Ez nem mond ellent a törvénynek, sőt erről tanúbizonyságot tesz a törvény. Nem jöttem, hogy megrontsam a törvényt, hanem hogy betöltssem.

Kegyelem alatt.

Róm. 6:12–14.

A kegyelem és csakis a kegyelem képes az embert Isten engedelmes gyermekévé tenni. A kegyelem a gyakorlati keresztyén

életfolytatás alapja. Akik kívülről nézik, azt gondolják, hogy valami ígéret-féle a megbocsátásról, de akik benne élnek, azok tudják, hogy parancsoló jelentése van, a kegyelem élet-parancs. Aki ebben megtalálja önmagát és engedelmeskedik, az az Istentől megváltott, kegyelmet talált ember. Az ilyen emberre nézve az életnek egész jelentése egy követelmény: akard és tedd azt, amit az Isten akar.

1. A test nem akarja azt tenni. Saját kívánságainak akar élni, szabadnak gondolja magát s közben a bűnnek foglya. A bűn éppen az ő engedetlensége és fölfuvalkodottsága által uralkodik rajta, eszközül és fegyverül használja föl a testet a hamisságnak cselekvésére. A test gondolata halál, mert ellenkezés az Istennel.

2. Az apostol int: ne állítsuk oda testi életünket a bűn szolgálatába. A kegyelmet talált ember mindenestől fogva az Istené s ezzel az igazsággal szemben minden emberi vélekedés hiábavaló. Istennek kell rendelkezésére állani. Mert ahol a bűn uralkodott a halálra, ott most a kegyelem uralkodik az életre, hogy ez a mi gyarló, elesett testünk a tisztesség edényévé és az Isten szolgálatának alkalmas eszközévé és fegyverévé váljék.

3. Az údvbizonyosságnak a merészsége az az erő, amellyel mi úgy nézzük magunkat, mint akik a halálból életre keltünk. Tehát az új élet, melyben odaszánjuk magunkat az Istennek, nem egy emberi törekvés, vagy fellelkesülés, mert ilyen még sohasem tudta legyőzni a bűnt. Lelkesüléssel lehet templom tornyot építeni, erkölcsös életet élni, még imádkozni is lehet, ez mind lehet jele a vallásos életnek, de annak, hogy kegyelem alatt vagyok, egyetlen jele az engedelmesség. Amikor nekem is bűn az, ami Isten előtt bűn s amikor én is igent mondok az Ő igenjére és nemet az Ő nemjére.

Emberi hiábavalóság.

Róm. 9: 1—5.

Isten. Mennyire más, mint ahogy mi látjuk. Az a sok kép, amit az ember Róla alkot, mind távol áll az Ő igazi lényétől. Az ember világa számára elrejtett Isten; mikor fel akarjuk használni a saját céljaink elérésére, mindig másképpen jelenik meg, mint ahogyan számítottunk reá. Be nem állítható semmiféle rendszerbe, a kétkedő kutató számára örökre elérhetetlen, de él ő hit világában mint él ő Isten, úgy jelenik meg.

1. Itt van a zsidó theokrácia. Templom, kultusz. Emberi erőfeszítés, mely önmagáért van, mert szemben áll vele az evangélium. S a kettő között egy nagy szakadék. A jeruzsálemi templom és kultusz evangélium nélkül csupán egy hiábavaló kísérlet arra, hogy a megfoghatatlant megfoghatóvá tegye. Miénk a fiúság, a dicsőség, a szövetségek, a törvény, az atyák — azt hiszi, hogy ezzel, hogy így berendezkedik, mindent elérhet és kiküzdhet magának.

És nem ér el semmit. Mit tud az Istenről? Mit adhat ő az Istennek? Minden erőfeszítése, mellyel igyekszik Istennek eleget

tenni, szánalmas és hiábavaló erőlködés. Ami embernek lehetetlen... Erre nézve mondja az Írás: „Izrael ellenben, mely az igazság törvényét követte, nem jutott el az igazság törvényére.” (IX. 31.) Törvényednek eleget, kezem, oh nem, nem tehet.

2. Ezzel kerül szembe Pál apostol. Ezért nagy az ő szívének szomorúsága és fájdalma. Ő nem kívülről nézi ennek a nagy ellentétnek a tragikumát, mert nem mellette áll az Isten ügyének, hanem benne van, ismeri a kikerülhetetlenségét ennek a szolgálatnak s ezért lelkiismerete szólal meg a Szent Lélek által. Ilyen igehírdetőkre van ma is szüksége Istennek.

Az Isten Isten. Kifürkészetetlen és megmásíthatatlan az Ő akarata. Ezt Pál komolyan veszi, meghajtja magát Istennek az előtt az örök végzése előtt, mellyel őt test szerint rokonaivá tette azoknak, akikkel ő szemben áll az evangélium szolgálatában. És vállalja a közösséget, annyira, hogy szívesen lenne átokká érettük és helyettük.

(Amit a 4. és 5. versekben felsorol, azzal csak reá akar világtítani arra, hogy amit ő mond, azt tudhatják mind, hiszen Isten egész üdvterve egy és összefüggő. „Mit tud Pál, amit nem tudna Keresztelő János? és mit tud Keresztelő, amit nem tudna Jesaia?”)

3. Az a szolidaritás, amit Pál vállal a farizeusokkal, Istenben megszűnik és előáll az ellentét és megkezdődik a szembeállítás. Minél türesebb csonthéj az emberi erőfeszítés, annál nagyobb ez az ellentét. Az ember azt mondja: miénk a templom, a kultusz, az atyák, az ígélet és a szövetség — Isten így mondja: amíg én nem vagyok a tiéd és te nem vagy egészen az enyém, addig csak egy üres meder mellett tömjénezel, melyben nem folyik az élet vize.

Isteni lehetőség.

Róm. 9: 29—32.

A nagy per Isten és ember között, melyet az apostol az ember bűne és az Isten igazsága két pólusának feszültségében a Római levélben fejteget, ilyen csodálatos módon oldódik meg. Isten örök megváltó céljára mutat itt reá az apostol: mindent azért tett Isten, a zsidók elválasztását éppenúgy, mint a pogányok felvételét, a törvényadást éppenúgy, mint a törvény nélkül megjelent kegyelmét, hogy mindeneken könyörüljön. Előttünk áll az irgalmas Isten, aki elvégzi, amit öröktől fogva határozott: nem akarom a bűnösnek halálát, hanem, hogy megtérjen és éljen.

1. Isten beszéde nem hiúsul meg. Isten nem vetette el az ő népét. Izrael engedetlensége nem azért van, mintha Isten megbánta volna az ő elhívását, mert: „nem mindnyájan izraeliták azok, akik Izraelből valók, sem nem mindnyájan fiak, akik az Ábrahám magvából valók” (IX. 6—7.). S a pogányok felvétele sem azért történt, mintha Isten elvette volna az ő népét, hiszen a megbotránkozás szikláját úgy tette le Sionba, hogy „aki hisz benne, nem szégyenül meg”. (IX. 33.)

Isten azzal, hogy a nem népet néppé tette, csak megerősítette

az ő elhívását, hiszen ez az elhívás azokra vonatkozott, akik a hitből való igazságot elnyerik. Istennek minden lehetséges. Isten a kövekből is támaszthat fiakat Ábrahámnak. Így megbánhatatlannak az Isten ajándékai és elhívása.

2. „Egykor“ — „most“. (30. vers) Erre az egykor-ra mondja az apostol: mert meghaltatok és a ti éltetek el van rejtve a Krisztussal. Az engedetlenségnek meghaltunk. A most-ra nézve pedig: mert megjelent az Isten idvezítő kegyelme minden embernek. Itt már nem azon fordul meg a kérdés, hogy valaki zsidó-e, vagy pogány, hisz mind a kettő az engedetlenség által jutott kegyelembe, hanem azon, hogy az „egykor“ jelenti-e számára az ő embert, melyet levetkőz s a „most“ jelenti-e számára a megjelent kegyelmet, mely őt új emberré teszi?

3. Csodálatos ige (32. vers) az Isten üdvakarataról. Isten mindenekre kiterjeszti bűnbocsátó irgalmasságát, azáltal, hogy reászorulttá teszi erre az irgalomra. A törvény erejével engedetlenség alá rekesztett fiait a törvény nélkül megjelent igazságosságával teszi az engedelmesség gyermekeivé. Istennek minden lehetséges. Mit jelent a mi számunkra éppen ma, hogy minden lehetséges annak, aki minket szeret és aki mindannyiunkon könyörül.

Dedk Ferenc.

Egyházi törvényhozásunk új követelményei.

Szemponatok.

I.

A nyár elején végbement zsinati választások lehetővé teszik, hogy a romániai református egyház zsinata a lehető legrövidebb idő alatt összeüljön és folytassa azt a munkát, amit több mint tíz évvel ezelőtt az első zsinat megkezdett. Ma egyházunk még mindig az 1904—907-es E. T. alapján áll, amelynek hiányait és idejét mult intézkedéseit mindegyik egyházkerület a maga hatáskörében hozott rendelkezésekkel és a tíz évvel ezelőtt tartott zsinat a maga intézkedéseivel próbálta pótolni. Hova-tovább világos azonban, hogy ez a törvény nem pótlásokra, nem kiegészítő intézkedésekre, hanem teljes és alapos újjáalkotásra szorul, amelyet nem lehet halogatni. Az egyházi élet bizonytalanságának, az egyház munkája lanyhaságának sok tekintetben az az alapvető oka, hogy az egyházi kormányzás és igazgatás egy régi, a mai élettől már távolodó és egészen más egyházi és theologiai felfogás alapján álló törvényhez kénytelen igazodni, amely törvény elismer sok olyan elvet és gondolatot, amelyek reánk nézve már nem irányadók, s viszont nem ismer olyan helyzetet, nem igazodik olyan életbevágó elvekhez, amelyek nélkül ma már egyházi életet nem tudunk elképzelni. Ha e törvény alapján állunk, a legjobb esetben is csak óhajtsóknek és lehetőségeknek látjuk az egyház élete olyan feltételeit, amelyek pedig többek ennél: nélkülözhetetlen követelmények. Az 1904-es E. T.-et a mai egyházi élettől egy egész világ áthidalhatatlan szakadéka választja el.

A tíz évvel ezelőtt üléseni kezdett zsinat már alapjában véve ezzel a gondolattal indult munkába. Elkészítette az I. tc. tervezetét szentesítésre készen, sőt a II. tc. javaslatát is, amelltt intézkedést tett a s. lelkési munkára bocsátandók eskütétele és a liturgia ügyében.

Ezek a tervezetek és intézkedések egy sajátos légkörben jöttek létre. Az egyház ekkor már meglátta, hogy életét kifejezetten is a hitvallás alapjára kell helyezni, s a reformátori alapelveket kell igyekezni érvényesíteni törvényhozásában is. Az egész világ református egyházaiban az egyház sajátos lényegének és felada-

tainak kidomborítására irányuló törekvés vált érezhetővé, ezen egyházak közelebb jutottak egymáshoz, megismerték egymás életét és helyzetét, kapcsolatuk nagy lelki segítséget jelentett azok számára, amelyek még csak most bontakoztak ki a kulturális, politikai vagy irodalmi szolgálatot egyedül fontosnak tartó báb-életből, a megújuló theológiai élet új lökést adott a theol. gondolkozásnak és az egyház élete alapvető kérdéseinek újra-felvételére kényszerített. Az egyház munkájában a misszió gondolata és felelőssége új erővel tört magának utat és követelt jelentőséget. Az előző zsinat idejét meghatározták és határozatait, ha nem is közvetlenül, kétségtelen módon befolyásolták azok az oecumenikus mozgalmak, amelyekbe pár évvel azelőtt kezdett egyházunk bekapcsolódni. A ker. egyházak nagy egysége vagy együttműködése, a hitetlenség elleni küzdelem, az apostoli keresztyénsséggel való közösség gondolata szintén jelentős háttérét képezte annak a munkának, amelyből az I. tc. tervezete létrejött. Bár ez a tervezet határozottan akarja kidomborítani épen a mi egyházunk hitét és szellemét, ezáltal hozzájárult ahhoz, hogy más egyházak hasonlóan sajátos hitvallása és szelleme megbecsülése által a legmélyebb és legmértőbb ponton próbáljuk megtalálni az együttes munka lehetőségét.

Az egyházi törvényhozás és általában az egyház kormányzása és igazgatása viszonyát az egyház életéhez és theológiájához az a Niebergalltól ismert szellemes mondás fejezi ki, amire sokszor szoktak hivatkozni, hogy a theologia mindig előtte, a törvényhozás és kormányzás mindig utána jár az egyház életének. A liberális felfogás szerint s egy liberális egyházban ez így is van, mert az abban hisz, hogy van egy fejlődési folyamat, amelyen át kell menni az egyháznak. A reformátori felfogás azonban másra tanít, arra, hogy az egyházi törvényhozásnak és kormányzatnak karöltve és együtt kell haladnia az egyház életével, mert ez az ami által az egyház élete élétté változik. Az elmaradt, az egyház hitéhez nem mért, a feladatokat fel nem ismerő egyházi törvényhozás és kormányzat elsekélyesíti az egyházat, eljelentékteleníti és a figyelem teréből kitolja a feladatokat, alkalmatlanokká teszi a szerveket az egyház életében, megtölti az egész egyházat idegen szellemmel s lassanként közömbössé teszi épen az iránt, ami az egyház igazi feladata. A végre nem hajtott, az életbe nem léptetett rendelkezések és törvények, lehetnek akár milyen jók és tökéletesek, önmaguktól elévülnek, eléletlenednek, mint a raktárba helyezett, használatba nem vett fegyver s alkalmatlanokká válnak, mert a használat, a velük való élés nem próbálta, nem élesítette, nem tette kézbevalóvá őket. Azért az egyháznak mindig olyan törvényeket kell alkotni, amelyek nemcsak hátrafelé néznek, a már megszokott gyakorlat kodifikálására, kialakult eljárások rendszerére, hanem előre is néznek: miket akar az egyház, mint szükséges és nélkülözhetetlen életfeladatokat felismerni, mik azok a parancsoló szükségések, amelyek az ő lényegéből folynak s amelyekben a maga adott helyzetében Isten kötelező parancsát ismeri fel a maga élete

számára. Az egyház nem egy fejlődő organizmus, amely a természet által adott törvények szerint növekedik, s amely a maga élete folyása rendjén, mint a fa az évgyűrűit, úgy rakja le minden életkornak eredményeit, hanem a Szentlélek Isten által vezetett közösség, amelynek életében, mint az egyes ker. lélek életében, kiszámíthatatlan ugrások, a Lélek munkája csodálatos föltárulásai vannak, s amelynek épen azért arra kell figyelni, mit akar Isten vele abban a helyzetben, ahol van.

A tíz évvel ezelőtti zsinat munkálatai már ennek a gondolatnak jegyében indultak meg, de ezek a munkálatok nem tudták teljes következetességgel érvényesíteni ezt a gondolatot. Ezért megelégedtek igen sok ponton félmegoldásokkal, amelyek azután a való életben negyedmegoldásokká, vagy egyenesen visszaesésekké változtak. Elég erre nézve a liturgia kérdését említenem, amely a zsinati határozat után sokkal szomorúbb képet mutat, mint azelőtt. Ebből az következik, hogy a jövő zsinat nem tekintheti az előző zsinat munkálatait úgy, mint amely bizonyos kérdéseket már megoldott, hanem újra fel kell vetni a kérdéseket és vizsgálat alá kell venni a megoldásokat.

Két szempontot kell tekintetbe venni, mikor azon feladatokat vizsgáljuk, amelyek egyházi törvényhozásunk előtt állanak: az egyik, alapvető szempont: Isten Igéje szempontja, a másik: az egyház helyzetének és pedig belső és külső helyzetének vizsgálatán alapúl.

II.

Az egyház törvényalkolását s így az előttünk álló zsinat munkálatait elsősorban és alapvetően *Isten Igéje* és az igének a theologia által adott magyarázata és értelmezése alapjára kell állítani. Régen és sokak által hangoztatott gondolat, hogy az egyház életében nem szabad olyan dolognak szerephez jutnia, ami nem Isten Igéjéből folyik s nem annak egyenes parancsa. Az, hogy az egyházat, hitvallásunk szerint Isten Fia gyűjti, Szentlelke és Igéje által, hogy a mi egyházunk ebben a láthatatlan seregben résztvesz és a láthatatlan egyházért van, épen azt jelenti, hogy a Szentlélek vezetését az Igének való engedelmesség által lehet felismerni s lehetővé tenni az egyházban. Az egyházi törvényhozásnak ennél fogva nem tulajdoníthatunk csálhatatlanságot, nem vallhatjuk, hogy a zsinat döntései tökéletesek, sőt azt kell vallanunk, hogy, mint az egyház egész életében, itt is egy küzdelem folyik, amely küzdelemben Isten tévedéseken és csalódásokon át vezet az egyházat az Ige világosabb megismerése és az ő helyesebb és igazibb szolgálata felé. Minden zsinati alkotásnak jobbnak, az Igéhez alkalmazkodóbbnak, Isten akarata iránt engedelmesebbnek kell lennie, mint az előbbieik s így tökéletesebbnek is, nem emberi fejlődés mértékével, hanem Isten Igéjével mérve. Ezért egyetlen zsinati törvényalkotásra sem tekinthetünk úgy ma, mint tökéletesre s azok revízióját nem nézhetjük úgy, mint amelyben megelégedhetünk módosításokkal, gyakorlati helyesbítésekkel, hanem úgy kell őket

nézni, mint amelyeket az Igéhez mérve kell állandó revízió és pedig gyökeres revízió alatt kell tartanunk.

De épúgy helytelen lenne a zsinat munkálatait feleslegeseknek és hiábavalóknak nézni. Az egyházi törvényalkotásnak, az egyház kérdései azon rendezésének, ahogyan azt a zsinat végzi, vitathatatlan fontossága van az egyház életére nézve. Ebben lesz az egyház élete szoliddá, alapossá, ebben számol le az egyház élete kérdéseivel, azok megoldását illetőleg, ebben fejezi ki az élete külső megnyilvánulására nézve a saját állásfoglalását, ami nélkül az egyház élete időleges, hamar túlélte, könnyen megváltoztatható, s ezért állandóan bizonytalan intézkedéseknek volna kitéve. Az egyházi törvényhozás és legfőbb intézkedés tehát, amit a zsinat végez, tulajdonképen szintén vallástétel az egyház részéről, felelet Isten Igéjének folytonosan megújuló kérdésére, amely kérdés tartalma ez: hogyan akarja az egyház Isten parancsának hirdetését és hallgatását az adott helyzetben jobban biztosítani? Ezért minden zsinati intézkedés és törvényhozás fokozott mértékben követeli az Igéhez való alkalmazkodást.

Arra pedig, hogy Isten Igéje mit követel az egyháztól, hogy ezt a követelést az adott helyzetben hogyan kell érteni, hogyan kell ennek engedelmeskedni, a theologia ad felvilágosítást. Azért a theologiai szempont és alapvetés nem nélkülözhető a zsinat munkájában. Nem gyakorlati szempontok, nem technikai megoldásokban avatott elmék, nem az „élet“ ismeretében kifinomult, a „gyakorlati“ követelmények csavarosságait ismerő szakértő kell ehhez a munkához, hanem olyan lélek, amely Isten parancsát nézi mindenekfelett s azt semmiféle „gyakorlati“ szempontnak és követelésnek a kedvéért elárulni nem engedi. Különösen fontos ennek a hangsúlyozása és érvényesítése ma, amikor theologiailag ismét nehéz korszakba jutottunk. Az első zsinat munkálatai idején ezek a követelések már felmerültek és érvényesítésükre történt is többponton kísérlet, s akkor ezek a törekvések úgy tűntek fel sokak szemében, mint valami ismeretlen, idegenszerű szellem támadásai a tradicionális alapok ellen, amely alapokon az addigi egyházi közfelfogás nyugodott. Amely pontokon sikerült is nekik érvényt szerezni, ott is csak nehezen, mintegy kényszerítve történt ez, de egészében véve az egyházi köztudattól idegenek maradtak, sok esetben most is azok. Mégis, ahol a theologiai felfogás annyira- amennyire, érvényesült, mód nyílt volna rá, hogy egy gazdag és erőteljes életmegnyilvánulás alapjául szolgáljon. Ez azonban nem történt meg, sőt sok ponton az ellenkezője.

Ma a theologiai helyzet a mi egyházunkban egészen más. A reformatori theologia — mert erről a theologiai felfogásról beszéltünk az előbb — hivatalosan bejutott és polgárjogot nyert az egyházi életben, de ugyanakor elvesztette harcoss, kérdéseket felvető, felelősségre vonó, az egyház életét állandóan az Igével össze-mérő, kritikai jellegét, tehát épen azt a vonását, amely az igazi theológiát mindig az egyház értékes munkájává teszi. Kifejezései,

terminológiája közhasználatúvá lettek, de ezek mellett egy humanisztikus, az egyház életét külső szempontok szerint néző felfogás csúszott be, amely a theol. szempontokat vagy háttérbe szorítja, vagy azokat egyszerűen szervesanyaggá, az egyházi didaktika egyik tárgyává alacsonyítja le s abból a lelki, személyes döntésre irányuló szempontokat kihullatja.

Ma tehát az egyházi törvényalkotásban újból és még világosabban érvényesülniök kell a theol. szempontoknak, ismét és még alaposabban újra kell vizsgálni minden kérdést az Ige theológiája alapján, annak a felelősségnek a világánál, amelyet Isten Igéje ró a törvényalkotásban életét szabályozó és kérdései megoldását kereső egyházra. Ezen szempont érvényesítése nélkül egyházi törvényalkotásunk nem csak félmunka, de egyenesen káros lesz.

A másik szempont, amit a zsinat munkálatainál tekintetbe kell venni, az a *belső és külső helyzet*, amiben ma az egyház van. Ez szintén nélkülözhetetlen, de csak az előbbi, a theol. szemponttal együtt, illetőleg annak világosságánál érvényesíthető. Az egyházi törvényalkotásnak Isten Igéjéhez kell alkalmazkodnia, ahoz, amit Isten Igéje az egyháztól követel s aminek a felismerésére a theologia vezet, de ugyanakkor ezt a követelést Isten egy adott helyzetben szólja az egyházhoz. Az egyház élete és törvényhozása nem a „exigenciák tudománya“, ahogy régebben a politikát meghatározták, vagyis nem az életkörülményekhez való alkalmazkodás, a különféle szelek és széljárások szerint való lavirozás, a kínálózkodó előnyök kihasználása és fenyegető nehézségek kikerülésének munkája, hanem a kösziklán épülő ház építése külső tervének, szabályainak, rendelkezéseinek érvényesítése s az építés munkájának szabályozása, amely építésnek folytania kell viharban is, árvízben is, ellenséges támadások között is. Az új Jeruzsálem falai mindig úgy épülnek, mint a régi Jeruzsálemé épült, karddal az egyik kézben a Sátán ellen és építőeszközzel a másikban. Mikor tehát azt mondjuk, hogy az egyház külső és belső helyzetét kell tekintetbe vennünk, ez alatt nem az adott helyzethez való vak alkalmazkodást értjük, hanem azt, hogy ebben a mai helyzetben, de Isten által adott parancsnak kell engedelmessé válni.

Mi az a helyzet belsőleg, amiben ma az egyház találja magát? Jellemzi ma az egyház helyzetét az igehirdetésre és az Ige szolgálatára való nagyobb és elhatározóbb igény. Az egyház tagjai egy változó, különféle emberi felfogásokat döntő érvényűeknek feltüntetők korban és világban élnek. Ezek a felfogások, igények, kérdések elfoglalják és lekötik az életet, mind több- és többbértűvé, az érdeklődés szerint változatosabbá, szétlépettebbé teszik s ebben a szétlépettségben, amely ma erősebben érzik, mint régebben, résztvesz minden egyén, kor, foglalkozás, társadalmi helyzet különbsége nélkül. Ebben a helyzetben Isten Igéjét hirdetni, Isten ítéletét emberi gondolatok és kezdeményezések, emberi helyzetek felett, Isten megváltó üzenetét, a Lélek egységét, Krisztus békeségét a szétlépettség és összeütköző érdekek világában, ez az egy-

náz feladata. És az egyházi törvényalkotás, az egyház élete rendjének szabályozása arra való, hogy a szabadulást kereső lelkek számára való igehirdetés módjait és lehetőségeit minél jobban lerögzítse és biztosítsa.

Ezért fontos az ige hirdetése és hallgatása változatosságainak és módjai sokféleségének biztosítása. A mai ember helyébe várja az ígét, nem lehet arra számítani, hogy felkeresi azokat a helyeket, ahol azt hirdetik, nem adja magát oda készségesen az Ige hallgatásának, nem keresi az alkalmakat, hogy engedelmessédjék, nem elégszik meg az Isten törvénye eddig hatásos hirdetésével, hanem azt követeli, hogy az egyház a maga munkáját minél változatosabban végezze és keresse fel a legjobb alkalmakat, módokat, eszközöket arra, hogy a lelkekhez eljuttassa Isten üzenetét. Ezért ma egy mozgékony, eleven, modern, az Isten akaratával megegyező, Isten által nyújtott minden alkalmat megragadó egyházra és egyházi munkára van szükség s ezt a zsinat munkájánál, amelynek éppen az a feladata, hogy a *jelenkorban* szabályozza az egyház életét, nem lehet elfelejteni.

Hasonlóképp tekintetbe veendő az a *külső* helyzet, amiben az egyház ma van. Elsősorban a világhelyzet, amely ma a keresztyén egyházaknak a világ életében betöltött szerepe és jelentősége súlyos beleségéről beszél. Ma ismét az az eset, hogy a világ keresztyén egyházainak a világ élete irányításában nagyon csekély szerepe jut, helyét a nemzetközi élet politikai és gazdasági kérdései foglalták el. Ez a tény Isten ítélete az egész világkeresztyénség felett, amelynek munkája nem volt elég alázatos, nem az Istennek való engedelmesség, hanem az egyes egyházak tekintélyének emelése alapján állott s a közös találkozásokon elhangzott szép szavakat a keresztyén egységről, egyházak együttműködéséről, testvériségről, egymás megismeréséről, tulajdonképpen nem vették komolyan, otthon megmaradt minden a régiben, az egyházak közötti ellentétek, egymás lenézése és hátraszorítása éppen úgy folyt, mint azelőtt. Vagyis ebben az egész mozgalomban az egyházak nem a Krisztus békeességét, hanem a saját hatalmukat akarták és erősztakolták. Mi következik ebből a mi egyházi törvényalkotásunkra? Mindenekelőtt az, hogy a mi egyházunknak fokozott mértékben kell az Ige egyházává lennie s azon liberális és racionalista jelző helyett: „ne azt keressük, ami elválaszt, hanem, ami összeköt” — a református hit és egyház sajátos szolgálatára tenni magunkat alkalmasakká.

Az egyház külső helyzetét másodsorban meghatározza az, ahogy egyházunk ma ezen a földön és ebben az országban, az államhoz, más egyházakhoz és az itt élő, egyházunk tagjait kitevő nemzethez viszonyúl. Az államhoz való viszonyában az egyháznak számot kell vetni azzal, hogy feladata Isten Igéjét az állami életben is hirdetni és szolgálni, és pedig úgy, hogy itt tagjai elé, mint ezen állam polgárai elé, Isten törvényét és akaratát világosan odaállítsa s megmutassa, hogyan kell a keresztyén embernek Isten

hatalmára és kegyelmére támaszkodva élni ezen a világon. A más egyházakkal való viszonyára vonatkozólag az egyházi törvényhozásnál biztosítani kell azt, hogy a mi egyházunk sajátos hitvallása alapján végzett munkája az egyház tagjaiban minél jobban felébressze a tiszta evangéliumhoz való ragaszkodást, az egyház életében való részvételt, annak hagyományaihoz való hűséget és lehetőségeket nyújtson, utakat mutasson tagjainak a hitben való nevelésére s az Isten Igéjének minél szélesebb körben való hirdetésére. A nemzeti életre világosan érvényesíteni kell azt a gondolatot, hogy az egyház nem a nemzeti lét egyik formája, vagy eszköze, élesen meg kell különböztetni az egyház igehirdetői feladatát és munkáját a nemzeti élet kereteitől és az abban folyó kulturális és más oldalú nemzetépítő munkától, de érvényesítve azt, hogy a nemzeti élet formái olyan keretek az egyház számára, amelyek nélkül szolgálatát végezni nem tudja.

Ha ezeket a szempontokat láttuk, most rá kell mutatnunk egy néhány olyan alapvető kérdésre, amelyek az új törvényalkotásban különösen jelentősek. Olyan kérdéseket tárgyalunk itt, amelyek az előbb fejtegetett szempontok alapján életbevágó fontosságúak az egyház élete számára. Természetesen ebben a tekintetben nincs mellékes kérdés s a majd megnyíló zsinat minden határozata döntő fontosságú, de ezek közül is a legfontosabbakat emeljük ki. Rá szeretnénk mutatni itt arra, milyen felfogással kell ezeket megoldani. Nem megoldási kísérleteket óhajtunk tehát adni, hanem elvi előkészítést a megoldáshoz. Reméljük, hogy ezzel, ha erőltlenül és kis mértékben is, hozzájárulhatunk a zsinat munkálataihoz.

Az egyház és tagjai.

III.

A református egyházak alkotmányának mindig egyik legfontosabb kérdése volt az, *milyen szerepe legyen az egyház tagjainak a vezetésben, az egyház munkájában s milyen befolyása az egyház igazgatásában?* A református egyházalkotmány történetében különféle típusokat, sőt azon egy egyház történetében is különböző kezdeményezéseket látunk ezen a téren. Az őskeresztény egyházban a presbitereket — mint a bibliában olvassuk — sok gyülekezetben az apostolok állították be, érve a „vének“ alatt nemcsak a mai értelemben vett presbitereket, hanem igehirdetéssel foglalkozó egyházi szolgákat is, ugyanakkor a hiányzó Judás helyére a három kijelölt férfiú közül sorshúzással választották meg Mátyást, viszont a diakonusokat az „atyafiak“ választották. A Kálvin genfi egyházszervezetében a tisztviselők választásába a gyülekezet tagjainak is volt befolyása, anélkül, hogy az döntő lett volna, mert a városi tanács szava is tekintetbe vétetett, viszont a presbitereknek volt a legszélesebb és legnagyobb szerepük az egyház tagjai gondozásában, a lelkészekkel együtt. A magyar református egyházalkotmány történetében a tisztviselők választása tekintetében jobban

látszik érvényesülni a gyűlekezet akarata, bár itt is láthatók bizonyos korlátozások.

Az a gondolat, amely az egyház tagjainak jogait és kötelességeit pontosan felsorolva állapítja meg, amely az egyháztagok választási jogát korlátlannak ismeri el, vagy csak bizonyos, enyhe korlátozást enged meg, amely a választás s az egyház ügyei intézésében való részvétel jogát az anyagi teherhordozástól teszi függővé, tulajdonképpen racionalista felfogásból származik. Ez a felfogás abból indul ki, hogy az egyház földi intézmény, amelyet a tagok bizonyos célból való egyesülése alkot, tehát egészen egy világi egyesület mintájára alakult. A jog forrása e szerint a tagok egyeteme s ez a felfogás vallja azt, hogy az egyén képes minden esetben arra, — amennyiben az egyház fenntartásához hozzájárul — hogy az egyház vezetésében résztvegyen. Ez a felfogás képtelennek és lehetetlennek látná, hogy valakit ettől a jogától megfoszsanak, vagy ebben korlátozzanak. Innen az a sok ellenvetés, amely az egyházi fegyelmezősséggel s annak az egyház életében való részvételtől megfosztó intézkedéseivel szemben felmerült. Ez a racionalista felfogás az alapja annak, hogy az egyházban a tagok jogait és kötelességeit szigorúan elhatárolják s szigorúan őrködnek afélett, hogy senkit jogsérelem az egyházban ne érjen. Hogy ez ma is mennyire általános, mutatja az a tény, hogy az egyházi fegyelem és fegyelmezés kérdésében hozott szabályzatok vagy nem használatnak, a legtöbb esetben, vagy ha igen, csak olyan vétségek ellen és olyan büntetésekkel, amelyek az egyháztagot jogképességében nem korlátozzák. Nemcsak az egyháztagok választási s az egyház vezetésében érvényesíthető jogai kérdésében láthatók e felfogás nyomai, hanem az egyház egész életében és munkájában. Mivel az egyház tagjai az egyházi közösség igazi alkotói, ezért az ő akaratuktól függ az egyház élete. Hogy az egyháztag templomba járjon, úrvacsorával éljen, hogy gyermekei nevelésében az egyház szellemében járjon el, hogy gyermekeit más egyház számára el ne igérje, stb. stb., ez mind legfeljebb illedelem kérdése, de kényszeríteni nem lehet, talán csak úgy, ahogyan bármely világi egyesület eljárhat azon tagja ellen, aki érdekeivel szembe helyezkedik. Az egyház hitvallása, vagy ahogyan ez a felfogás magát kifejezi, „hitelvei“ szabad elfogadás vagy visszautasítás tárgya, nem lehet senkit sem kényszeríteni rá, hogy higgyen valamit s amit hisz, az legfeljebb egy „valláserkölcsi“ életfelfogás, egy „protestáns“ világnézet, amit mégis mindenkinek el kell fogadnia. Az egyház legmélyebb munkái, a misszió, a lelkek felkeresése, vagy csak néhány ember dicséretes, de nélkülözhetetlen időtöltése, vagy egyenesen káros „kegyeskedés“, ami szektáskodásra, az egyház ősi valóságától való elidegenedésre vezethet. Ez nagy vonásokban annak a felfogásnak a rajza, amely a jelenleg érvényes törvény mögött áll.

Mindenki előtt világos, hogy ez az egész gondolkozás ma már tarthatatlan s az egyháznak az evangéliumi és a reformátori

theologia által hirdetett felfogásával teljesen ellenkezik. A Szentírás tanítása szerint az egyház nem tekinthető pusztán jogi szervezetnek. Minden emberi jogalkotáson és szervezeten túl Isten parancsa hozta létre, nem emberek consensusából keletkezett. Törvényeit és szabályait, életének legapróbb kérdését is nem önmaguktól és önmagukban érvényes szabályozások, hanem Isten Igéje szabja meg. Az egyház ezt az Igét hirdeti és hallgatja s erről hitvallásában bizonyóságot tesz. Az egyház hitvallása tehát az egyház lényegéhez tartozik, nem olyan, mint az alapszabály, amit a tagok szótöbbséggel megvalósíthatnak s aminek teljesítésében és elfogadásában bizonyos szabadság és egyéni elhatározás alapjai döntenek. Ezért az egyház hitvallása a tagokra nézve kötelező, mert ez az ő hitük, az ő útjuk, ahogyan Isten Igéjét az egyház érti és magyarázza. Az egyházban levők nem „hívek“, ahogy a közhasználatú szó az egyház tagjait nevezi, mint akiket egy eszméhez vagy egy emberi alakulathoz való hűség jellemez, hanem „hívők“, akik hisznek az egyház Fejében, akinek akaratához igazodnak, s ez a hit, amit a Megváltó Úristenbe vetnek, teszi őket az egyház tagjaivá. Világos, hogy ilyen módon az egyháztagok szuverénitása, az egyház ügyeinek kizárólagos intézése, akár tömegeknek, akár egyeseknek végleges és döntő szerepe, a jogokhoz való ragaszkodás, a „népakarat“ stb., mind üres és alaptalan ábránd, az egyház valóságával össze nem egyeztethető s annak lényegét meghamisító emberi gondolat lesz. Az egyház tagjai és vezetői egy szuverénitás alatt állanak, amely Jézus Krisztusnak, az egyház Fejének és Urának szuverénitása s az ő akaratát kell keresniök. Az egyház tehát református felfogás szerint nem demokratikus intézmény s a demokrácia jelszava, amit olyan sokszor szoktak az egyházra, főképp a református egyházra alkalmazni, erre egyáltalában nem talál, épen úgy, mint nem talál rá az arisztokratikus jelző sem, mert semmi sincs távolabb a református felfogástól, mint az egyházat akár kevesek, akár a tömeg, akár a nép, akár még a legkiválóbb egyének vezetésének is alávetni, sőt a református egyházjog épen mindenféle emberi szuverénitás ellen tiltakozik.

Van azonban egy másik, az előbbivel ellentétes gondolat is, ami a mostani időkben különösen sok helyen érvényesül, de ami nem kevésbé ellenkezik az igazi református felfogással, mint az. Sokan látják úgy a dolgot, hogy a demokratikus gondolat helytelenítésével annak a másik gondolatnak több előnyt adunk, amely az egyház tagjai jogait és az egyház ügyeibe való beleszólását minél jobban korlátozni akarja. Az egyház tagjainak — mondják — nincs meg az az érettsége — sem hitbéli, sem jogi szempontból —, hogy annak ügyét megfelelően vezetni tudják. Gondoljunk azokra a visszaélésekre, amelyeket a választásoknál az utóbbi években mind jobban és fájdalmasabban tapasztalhattunk. Gondoljunk rá, hogy milyen nehézségekre ad alkalmat, hogy az ügyeket és kérdéseket olyan emberek döntsék el, akik nem rendelkeznek erre képesség-

gel. Fontos és életbevágó dolgokban történhetnek súlyos veszteségek, ha tudatlan, hitben bizonytalan, a kérdések alapjaiban nem járatos emberek kezébe kerülnek. Az egyháznak azért vannak képzelt vezetői, hogy azok, akik magasabbról többet és messzebb látnak, intézzék és vezessék a dolgokat s ne engedjenek bárkit, vagy éppen mindenkit beleszólni. Az egyház tagjainak kötelességei vannak, nem jogai, feladatuk az egyház előírásait teljesíteni, ne szólnak olyan dolgokba és ne foglalkozzanak olyan kérdésekkel, amelyek megoldása nem az ő hatáskörükbe tartozik. Így a vezetők iránti bizalom, a kötelességeik teljesítése megnyugtató öntudata, az egymás iránti szeretet és békés együttélés boldog állapotába jutva, nyugodtak lehetnek jövőjük felől és bizakodva nézhetnek egyházuk és saját maguk sorsa elé.

Az ilyen felfogásból következik az, hogy az egyház tagjainak az egyház életére és vezetésére való befolyását lehetőleg kevesre kell szorítani, véleményüket nem kell irányadóknak tekinteni s jogaik gyakorlása helyett inkább a kötelességeik végzésére kell őket ránevelni. Aki az egyház hitvallását nem fogadja el, az nem lehet az egyház tagja, még kevésbé teljes jogú tagja, ennél fogva szigorúan örködni kell afelett, hogy úgy a hitében, mint a hit külső gyakorlásában, istentisztelet gyakorlásában, más kegyességi gyakorlatokban minden tag a hitvallások s az egyház szabályai szerint éljen.

Ez a gondolkodás kétségtelenül annak a világszellemnek a terméke, amely ma mindenütt el van terjedve s amelyet az élet minden nyilvánulásában az irányított gondolkodás és cselekvés jellemez. Ha ez beválik a politikában, gazdasági életben, művészetben, irodalomban stb., kérdés, alkalmazható-e ez olyan módon az egyházban és megegyezik-e az egyház református felfogásával? Az egyház református felfogását ezen az oldalon legvilágosabban a Heidelbergi Káté azon megállapítása fejezi ki, amely a szentek egyességéről beszélve azt mondja: a hívők egyenként és együttesen Krisztusban és az ő javaiban részesek s mindenki kötelességének kell, hogy tartsa, hogy ajándékaival másoknak szolgáljon. Mit jelent ez? Elsősorban azt jelenti, hogy az egyház tagjait, egyenként és összesen az jellemzi, hogy részesek a Krisztusban és az ő javaiban. Krisztusban részes lenni, az egyház tagjai egyességét jelenti, mert Krisztus az egyház Feje s az egyház az Ő teste, az egyház tagjai pedig a test tagjai. Amint a tagok alkotják a testet, úgy alkotják a tagok az egyházat. Az egyháznak tehát nincsenek első és másodosztályú, esoterikus és exoterikus tagjai, hanem a legkisebb és a legnagyobb, a legbölcsőbb és legtudatlanabb, a legkegyesebb és a leggyarlóbb, egyformán tagja az egyháznak, az egyház belőlük tevődik össze, mint ahogy a tanítványok közt ott volt a szeretett János, a tagadó Péter és a hitetlenkedő Tamás. Az egyháztagok közötti értékbeli megkülönböztetés alapján felépített egyházszervezet egy téves és helytelen perfectionista gondolat lenne, amely szerint vannak beérkezettek és útlban levők, tökélete-

sek és tökéletlenek a tagok között. Azért fontos, hogy a tagok a Krisztus javaiban egyenként és összesen részesek, ezek a javak pedig a bűnbocsánat, a kegyelem, a megigazulás, az örök élet reménysége. A másik gondolat az, hogy az egyházban a tagok szolgálnak egymás javára az ajándékaikkal, vagyis, nincsen olyan gyöngye és tévedő tag, akinek a szolgálata, imádsága, munkája az egyházban felesleges lenne, még akkor is, ha az téves, vagy gyarló, vagy hibás, mert a közös szolgálatban az is erőt, utbagyújtást kaphat. Sokszor a tévedések és gyarlóságok útjain jobban segítette Isten elő az egyházat, mint a nagy emberi igazságok és győzelmek által.

Nem szabad tehát elfelejteni, hogy az egyházban Isten Lelke munkálkodik és nevel s ezt a munkát nem lehet emberi szabályozásokkal kisajátítani, emberi törvényekbe petrifikálni, csak ezekkel a törvényekkel és szabályokkal Isten Lelke munkáját segíteni, közelhozni lehet.

Az itt vázolt két ellentétes felfogás nem érvényesül ugyan tisztán az egyházban, de mint kísértés és fenyegető veszedelem mindig fennáll. Az első az egyház szekularizálásának, a másik az egyház hierarchizálásának a kísértése. A református felfogás mind a kettőt megítéli és elveti. Az egyház nem egyszerű jogi szervezet, nem valami társadalmi intézmény, amelynek szervezetét, belső rendjét bizonyos vallásos elvek alapján mi állapítjuk meg, de nem is egy hierarchikus szerv, amelyben a Szentlélek munkáját, Isten evangéliumát emberi eszközökkel biztosítani, emberi renddel azonosítani lehetne, vagy a Szentlélek munkájára hivatkozva mellőzni minden szabályozást, minden közakaratot s csálhatatlansággal lehetne felruházni az egyház vezetőit vagy szerveit. Az egyház lelki közösség, aminek itt e világban belső, jogi formákhoz kötött szervezete és formája van s mindaddig lesz is, amíg az Isten országa el nem jön és diadalmas egyházzá nem válik. E két dolog közül, sem a lelki közösség voltát, sem azt, hogy külső szervezet és formák közt él a világban, nem szabad elfelejteni, anélkül, hogy a két kísértés közül az egyikbe bele ne essünk. Az egyház Krisztus teste, ezért csak Krisztusnak engedelmeskedik s engedelmissége útja egy állandó küzdelem azért, hogy földi alakjában isteni mivolta, külső formájában a Fejétől kapott elhívása, életében a Krisztus parancsa annál jobban kiragyogjon és beteljesedjék. Ez lehet az alapja a református egyház szervezetének.

(Folytatjuk.)

I. L.

Tanulmányútam Schweizban.*

Szeretnék nagy-nagy szeretettel beszélni arról a két iskolai szemeszterről, amelyet 1937–38-ban Isten kegyelméből Schweizban, Basel városban töltöttem. Azt hiszem, nem csupán személyi vallomás, ha nagy lelki gazdagságnak tekintem azt, amit tudásban, megfigyelésben, szépségekből magammal hoztam Schweizból. Nekem különösképpen sokat jelentett Schweiz, mert lelkipásztori gyakorlatom folytán már bizonyos szempontok szem előtt tartásával indultam tanulmányútamnak. Ha valaki csak egy kicsit is hálás tud lenni azért, amit ajándékba kap, úgy ezt semmivel sem tudja inkább kifejezni, mint azzal, ha beszámol arról a gazdagságról olyanok előtt, akik ezt nem kaphatták meg. Schweizban az ember hozzá szokik bizonyos tárgyszerűséghez, mely nélkülözi az érzelmeik viharos kitörését és a superlatívusokban való áradozást és csupán a tények felmutatásával váltja ki a visszahatást. Ezzel már bizonyos jellemzését is adtam Schweiz népének. Én nem akarok egyebet tenni, mint egészen röviden feltűni a tényeket, melyek magukban véve elegendők arra, hogy kiváltsák szeretetünket és nem utolsó sorban hálaunkat.

Sok idő telt el, amíg a schweizi nép ezen alapvető jellemvonását, ezt a tárgyszerűséget megfigyelhettem. Talán nem mindenütt, de nagyobb részben és különösen tartózkodásom helyén, Baselben, meglehetősen zárkóztak az emberek, legalább is látszólag, annál a különös helyzetnél fogva, amelyben a Baselben tanulmányozó magyar theologiai hallgatók B. Welti—Schneider méltóságos asszony áldozatos szeretetét élvezik, ki mindent megtesz az erdélyi diákok tanulmányainak és megfigyelésének előmozdítására, — juthattam csupán hozzá, hogy bepillantassak a schweizi ember belső életébe. Így is azonban csupán egyes nyilvánulásokból állíthattam össze és természetesen nem egyenruhásítva az ottani élet és lelkület mozaikját. Más külföldi talán még ennyire sem figyelhetne volna meg azokat. Egészben véve, valószínűnek látszik, hogy még mindig Schweiz államának előállási körülményei határozzák meg ezt a népet, vagyis: az egymásra utaltság. Külön népi csoportokból állott elő Schweiz, kiket ennél fogva nem a közös faji összetartás fűzött össze megalakulásakor, hanem a közös természeti, gazdasági, politikai egymásra utaltság. Érdekközösség helyezte egy önálló állam határai közé Schweiz lakosságát, melynek világnézeti és politikai elveként önként fejlődött ki a demokratikus szemlélet és államberendezkedés. A dolgok világos, józan, becsületes szemléletében jelentkezik ez a demokrácia, mely olyan, mint Schweiz tisztavízű,

* Régi, nemes tradíciója a külföldön járt diákjainknak, hogy tanulmányútjukról és tapasztalataikról saját maguknak, vagy nyilvánosan is, beszámolnak. Könyvtáraink sok ilyen régi „diáriumot” őriznek, kedves, sokszor értékes emlékeket nemcsak egy egyetemi városnak, vagy külföldi egyháznak, ahol otthont kapott s tanulmányaiban meggyarapodott az akadémiaikat felkeresett diák hanem azoknak is, akik ezeket írták, a felfogásoknak, megfigyeléseknek, leszárt eredményeknek, alakuló tudományos állásfoglalásoknak. Nem is tudományos értékük döntő ezeknek minden esetben, hanem az, látni, hogyan érintkezik a megfigyelő lelkében a két egyház, a hazai és a külföldi és milyen hatásokat kap az, aki a külföldi akadémián tanult. Ezt a dolgot azért adjuk közre, mert ilyen beszámoló akar lenni, öntudatosítani akarja az ott látottakat. Szeretnénk, ha a többi, külföldet járt hallgató is készítené, legalább saját maga számára, egy számvetést, s ezzel hosszabb időre biztosítaná az ott nyert áldásokat. — Szerkesztő.

kristályosan kék tavai, melyek talán nem is lennének olyan szinte hihetetlenül kékek, ha nem lenne alattuk óriási mélység. Kedélye mély a schweizi népnek, mint egész életfelfogása is, de éppen ezért nem veti fel az érzelmeknek a felületen már szétpattanó buborékait, vagy sokszor szennyes habjait; lent, a mélyben áramlik. Nyíltan azt teszi a schweizi ember, amit polgári kötelessége ilyenként ír elő, ami azon túl van, az elzártan, rejtetten történik és mégis több, mint amit máshol reklamiroznak. A schweizi ember még akkor is megmarad sajátmagának, amikor átadja magát, de ez egyáltalában nem az önzés magának valósága, hanem egy bizonyos ösztönszerű szemérem szűzi tartózkodása. Talán éppen ez nyilvánul meg olyan módon, hogy a felületes megfigyelő kasztszerű zárkózottságnak tekintheti. Természetesen fennáll ez a mi forróbb vérünk számára szokatlan bizonyos mértékű zárkózottság is, mely részint az előbbi tulajdonságok összetevőinek, részint pedig annak az elszigeteltségnek eredménye, mely a környező országok faji elkülönülése folytán állott elő, minthogy kimondott faji kérdés Schweizban nincs, csupán az ú. n. romans-oknál található meg bizonyos mértékig, melyről még később meg fogok emlékezni. Ez az elszigeteltség, az ország önállóságának féltő őrzése, egy az okos megfontoláson alapuló társadalmi és állami berendezkedés, mely sokban nélkülözi a fajban levő ösztöni lökő erőt, mint természeti adottságot, mely újabb és újabb lehetőségek bővizű forrása, a termékeny talaj hiánya folytán a Schweizban levő természeti szépségkincsek gazdaságos kihasználására kényszerülő ráutaltság, az ország sajátos fekvése, mely Nyugat- és Kelet-Európa kicserélődési folyamatának egyik góca, de egyben kitűnő megfigyelő hely is az átvonuló gazdasági, politikai, kulturális áramlatok értekeinek, vagy talmiságának megállapítására, a közért, de ugyanebben az egyén jólétéért munkálkodó demokratikus megmondolás — mindezek a következőképpen alakítják ki a schweizi ember életét: nem gyanakvó, de óvatos, nem közlékeny, de barátságos, nem könnyen lelkesülő, de szívósan, egyenletesen kitartó, nem számító, de megfontolt, nem kíváncsi, de minden érdekli, tartózkodó, de nem rideg. Reflektál is az élet felett, de inkább éli azt. Éli, még pedig nem a perifériákért, hanem éli magáért az életért. Konzervatív, de egészelegesen, szinte gyermeki naívsággal és inkább a felületen, úgy, hogy az is inkább nagy rendszereténék és rendszerességének a javára írható. Nem divatos, de rendes, nem fényűzőek ruhái, de annál jobb anyagból készültek. Megkéri az árát mindennek, de ad is cserébe a pénzért. Beljebb haladva ez azt jelenti, hogy becsületesen elvégzi munkáját, de meg is kapja ellenértékét. Szeret dolgozni, de szeret szórakozni is, mely nem fajul dobozdássá. Ez alól csak az ú. n. Fastnacht, a nálunk húshagyó keddek megfelelő ünnepség kivétel, amikor tomboló jókedv tölti be az egész várost, de még ez is bizonyos korlátok között mozog. Visszatérve az előbbi vonalhoz, a külszint teljességgel megveti és csak a tényleges belső értékre tekint. Nem mutat többet, mint amennyi van, sőt mindig kevesebbet és mindig többet nyújt, mint amennyit megígér. Szereti, ha örömet szerez ajándékával, de elhárítja magától a hálálkodást. Szeretné, ha ajándékával másokat ugyanarra az élet-színvonalra emelhetne, ahol ő maga is él, sőt ajándékozása, segítsége nem a pusztá léfenn tartást akarja elősegíteni, hanem inkább azt, ami azon felül van. Ennek jellemzésére idézem egy schweizi ember hozzám idézett szavait: „Nem szeretjük az élhethetlen embereket és nem is segítjük őket. Mi ott segítünk, ahol tényleges szükségét látunk. A maga léfenn tartásáról mindenki gondoskodjék sajátmaga, mi majd segítünk, hogy a rászorultak éppen olyan kényelmesen élhessenek, mint ahogyan mi.” Ennek az embernek tökéletesen igaza van és úgy gondolom, hogy hangot adott az egész schweizi közvéleménynek. Ez a józan tárgyszerűség megnyilatkozik nemes szórakozásaiban is. Csak oda megy, ahol értéket fog találni. Ezért láthat az ember tömött hangverseny-termetet, ahol Bach, Mozart, Beethoven, Haydin vannak a műsoron, de komoly értékű modern hangversenyeket éppen úgy felkeresnek a zene kifinomult arisztokratái, mint a látszólag csak háztartásuknak élő és házastársai, anyai kötelességüket örömmel teljesítő háziasszonyok. Egészen meglepő különben, hogy egy-egy szakelődést, vagy egy-egy nagy művészeti eseményt éppen a ragyogó kultúrát rejtő, sokszor egészen szürke, kispolgári kinézésű asszo-

nyok keresik fel a legnagyobb tömegben. Olyanok, akikről más környezetben és adottságokkal külsőjükről ítélve azt hinnénk, hogy kirakatokat bámuló krajcáros gondjaik mellett szellemi igényüket mozik regényhőseiről való álmodozásukban élik ki. És ezeknek a szellemét a kultúra fennrennő lobogó őrtüzei teszik fényessé. — Mindezeket a vonásokon túl, a schweiziek életének tartó pillérei a megbízhatóság, mely átvonul adminisztráción, a sarki rendőr világos útmutatásain keresztül az üzletig, az élet kicsiny és nagy dolgaira vonatkozó szavahihetőségig, úgy, hogy az ember egy nyomon elindulva, feltétlenül ahhoz a ponthoz érkezik el, melyet útja elején kijelölt, vagy mások megmutattak neki.

Megbízható a schweizi ember és megbízhatóságot vár el. Eszébe sem jut fellételezni a roszhiszeműséget mindaddig, amíg arra alapos oka nincs. Ez a vonás nyílt egyéniségének egyik jellemzője. Ha még ehhez az így is rövid képsorozatot mntegy az eddig mondottaknak összefoglalását is csatolni akarjuk, úgy azt mondhatjuk, hogy Schweizban a külsőségekben is megnyilatkozó elrendezettséget találjuk meg. Nem beszélék itt természetesen a túlhajtott, elferdült, elrajzolt vonásokról, melyek kétségtelenül megvannak az élet minden területén. Amiket eddig is mondtam, olyan értelemben tettem, mely feltételezi az általánosítás helytelenségének ismeretét. A fent említett elrendezettség azt jelenti, hogy az élet valami önként, szabadon fejlődő rendben folyik. Minden a maga megszokott helyén van, úgy, hogy az ember behunytt szemmel is azt találja meg, amit akar, mert minden egybekapcsolódó, olajozott összeműködésben simán gördül. A szakadék, kaland, az élet veszélyes kanyarulatai viszonylagosan a minimálisra húzódtak össze és amennyire az ember hatalmában áll, nem kockázatos élni. Szinte túlbiztonságos az élet. Ez természetesen nem egyetemes érvényű, hanem összbonyomás tolmácsolása. Ezt a biztonságot és biztonságérzetet nagy mértékben az anyagi jólét is elősegíti, mely különösen Baselben található meg. Keresetnélküli pl. Baselben úgyszólván nincs is, mert a munkanélküliek rendszer napi segélyt kapnak, mely a munkanélküli család viszonyaihoz mérten 4—11 frcs., tehát átszámítva kb. 200—550 lei naponta. Igaz, hogy az élet kétszer olyan drága, mint nálunk, de még így is horribilis összegek. Ebből még szórakozásra is telik, amit a munkanélküli meg is tesz. Pl. az egyik mozinál ki volt írva, hogy munkanélkülieknek félárú beléptijegyet adnak. És ezt mindenki nagyon természetesen veszi, mert az embert látják a munkanélküliben is, kinek épenúgy joga van az élethez, mint akármely másnak. (Amint megfigyeltem, az élethez hozzátartozónak látják a szórakozást, ebben a mozit és színházat is, úgy, hogy pl. maga Barth professzor is felkeresi néha azokat, sőt egy alkalommal hivatalosan bejelentette az Offener Abend elmaradását egy történelmi film megtekinthetőségért.) Azt tartják, hogy nem a munkanélküli tehet arról, ha nem dolgozhatik. Fel sem tételezik, hogy olyan is lehet, aki munkakerülés által lesz munkanélkülivé. Ha feltesszük a kérdést, hogy hogyan telik pénz erre, úgy tudunk kell, hogy pl. köztudomásulag Schweizban a legdrágább a vasút, még aránylagosan is, de e mellett a nagy adó is hozzájárul az ilyen célok eléréséhez. Az például, akit megkérdeztem, brutto-jövedelmének pontosan 25 százalékát fizeti adóba. Vegyük ehhez még a jövedelmek nagyságát is, hogy megértsük a munkanélküliek segélyezésének lehetőségét. A munkások fizetése horribilis nagy. Az Alumneum kertjében kaszált a munkás a sarjút és rendbetette a kertet. Megkérdeztem az Alumneum Hausmutterjét ki felülvizsgálta a munkát, hogy mennyit keres ez a munkás naponta? Azt a választ kaptam, hogy órabére van és ez 3 frank, ami átszámítva a mi pénzünkre, azt jelenti, hogy az a munkás 150 leit kapott munkájáért 1 órára. Elképzelhetetlen ez nekünk, éppen annyira, mint pl. egy Bern-kantoni 6 szolgálati évvel rendelkező, nő, egy gyermekes lelkész fizetése, mely 350 frankot tesz ki havonta, a mi pénzünkre átszámítva, kb. 17.500 lei. Természetesen ezt sem lehet általánosítani, mert vannak szegény vidékek is, mint pl. Wallis, ahol azonban még mindig elképzelhetetlen az a szegénység, amit mi nevezünk annak. Schweiz többi vidékeihez képest ez a vidék tényleg igen nyomorúságos, mert talaja úgyszólván teljesen terméketlen legnagyobb részben. Végeredményében azonban mégis Schweiz Európának az az állama, mely anyagi

rendezettségénél fogva is mintegy Európa életrehivatottságának bizonyítéka és mintegy Európa öngazolása sajátmaga előtt is.

Még egy kérdésre kívánok rámutatni, mely feltétlenül szükséges Schweiz megértéséhez. Beszélnek német, francia és olasz Schweizről. Ezen azonban mindig azt kell értenünk, hogy német *nyelvű*, francia *nyelvű* és olasz *nyelvű* Schweiz, mert csupán nyelvileg mutat rokonságot az illető nemzetekkel ma már, vagy egészen felületes szokásaiban, amelyek azonban inkább azt mutatják, hogy melyik országhoz esik közelebb és így melyik országból vesz át behatásokat, semmint a multból fennmaradt és átöröklött le kulturet vallanak azok. A német nyelvű Schweiz ma már éppen annyira nem német, hanem schweizli, ha nem is faji meghatározottságában, mint amennyire mondjuk nem angol az amerikai angol nyelvű lakosság, sőt a schweizi határozottan a legellentétebb vonásokat mutatja a német nyelvű területen, mint a német faj, nép és nemzet. Sőt már nyelvében sem egészen német, mert kialakult az ú. n. schweizer-deutsch, melyet még a született németek sem értenek meg és jól lehet dialektusa volt a német nyelvnek, ma már azonban nem nevezhető csupán dialektusnak sem, mert hiszen vannak irodalmáraik, kik ezen a nyelven írnak, tehát kultúrkinccsét akarják fejleszteni ezt a népi adottságot. Mindenesetre erős vita tárgyát képezheti, hogy Schweiz csupán állam-e, vagy pedig, bár fejlődésben levő, de mindenesetre már önálló népi adottsággal rendelkező közösség, melynek jellege még nem mutatja a faji adottságok ősi alapját, de egy későn törődő fajú kovácsoló folyamattal állunk szemben. Schweiznek fentemlített három nyelve az ország hivatalos nyelve, illetve újabban azon a vidéken, ahol beszélik, egy negyedik hivatalos nyelv is van, a román nyelv rokona, az ú. n. rumans-nyelv, mely Graubünden-kanton területét uralja. Éppen schweizi tartózkodásom alatt vett nagy lendületet az olasz állásponttal való szembehelyezkedése a graubündnereknek, akik ellentétben az olasszal azt állítják, hogy nyelvük nem az olasz, hanem egyenesen a latin nyelv dialektusa. Ebben már mindenesetre bizonyos faji jelleg nyilvánkozik meg, ha ez az utóbbi állítás igaz. Ennek az állításnak a bizonyítása annyival is inkább fontos, mert hiszen létkérdést is rejt magában, tekintettel arra, hogy nem hiányzanak olyan olasz hangok, melyek éppen a nyelvi leszarmazásra való hivatkozással ki akarják terjeszteni Olaszország igényét nemcsak az olasz nyelvű Tessinre, hanem Graubündre is. Ennek a kérdésnek a tisztázása még a jövőé.

*

Ezután a hosszúsága ellenére is csak rövid jellemzés után rátérek Schweiz, illetve közvetlen megfigyelési helyem, Basel protestáns lakosságának egyházi életére. Először is általános vonásaiban.

Ha a hit, mint az Isten előtt való létezés, az Istennel való életkapcsolat, vagyis mint az Istennek való engedelmesség az emberi természet veleszületett képessége, vagy az augustinusi theologia magasabb felfogása szerint az emberi természetbe felvett kegyelem természeti folyamánya lenne, úgy azt kellene mondanunk, hogy Schweiz népe természet szerint Isten különösképpen kedvelt, Istenben hívő népe. Ha az Istennel való életkapcsolat összeeshetne a lélek természet szerinti Isten-képző tehetségével, úgy azt mondhatnánk, hogy Schweiz protestáns népe között a hit, mint egyszersmindenkorra adott, átöröklött képesség úgy gyökeret vert, mint talán Európának még csak két népe, az angol és a holland között. Ezzel azonban túlsokat és túlkeveset mondanánk. Túlsokat, mert a hit nem azonosítható a vallással, mert a hit kegyelmi ajándék, tehát ezt a kegyelmet nem lehet, mint állandó birtokolást elrabolni, mert ezzel Isten szabadságát korlátoznánk, már pedig Isten szabadsága és kegyelme korrelatív fogalmak, a vallás pedig emberi tény, veleszületett képessége az embernek. De másrészről túlkeveset mondanánk, ha Schweiz népi képességeivel azonosnak vennénk hitét, mert ebben az esetben nem haladnánk túl a német nép mythosának vonalán, mely Isten szavát azonosítja a német vérközösség Ige-teremtőképeségével. Ennél azonban sokkal többről van szó Schweizban: az Ige hirdetik és az Igét hallgatják. Azt nem lehet megállapítani, hogy ki hisz és ki nem hisz, mert hiszen a megtért ember sem egy átlényegült ember, hanem újból és újból születő ember ugyanazon egyén-

nél, de két tényt meg kell látnunk: 1. a schweizi nép határozottan vallásos nép (tehát nem azt mondtam, hogy hívő nép, mert egy nép sem lehet hívő), 2. hogy az igehirdetők legnagyobb része tényleg Igét akar hirdetni és az Ige tényleg közösségteremtő hatalom. Az igehirdetőknek törekvéseiről később még ismét fogok szólni. Az, amit megállapíthatunk az, hogy az Igének erre a hatalmára szükség is van, mert a katolicizmus határozottan előretör. Schweiz 4.000.000-t kitevő lélekszámából kb. kétharmad rész a protestáns (Schweiban nincs kimondott református és lutheránus egyház, hanem egazon protestáns egyházon belül van kálvini és lutheri színezetű felfogás). Nem tudok egészen pontos adatokkal szolgálni, de az általános kimutatás szerint a számarány mérlegnyelve ingadozik, még pedig a protestáns egyház kárára. Hogy ennek mi az oka, arra pontos feleletet nem tudtam kapni, de a legvalószínűbbnek látszik az a magyarázat, hogy csupán aránylagosan nagyobb a katolikus egyháztagok gyarapodása, még pedig olyan helyeken inkább, ahol a protestánsok többségben vannak, t. i. az át- és kiterések száma kb. egyformán áll, ez a kisebb számú katolikus egyháznál nagyobb számarányt mutat, mint a nagyobb számú protestáns egyháztagoknál. Érdekes ismét megfigyelni, hogy valamikor teljesen protestáns falvakban hogyan történik meg a kicserélődés katolikus lakosságra. Szobatársam, ki Graubünden-kantonban lakik, hívta fel erre a figyelmemet. A protestáns lakosság legnagyobb része intellektuel volt, viszont a kevés számú katolikuság mind földműves. Az intellektuelek lassanként beköltöztek a városokba, minek következtében a falvak lakosságának alkotó-elemei, a földművesek már katolikusok. Ezenkívül hódít természetesen a reverzális-szedés is, amely a protestántizmus meggyöződésen felépülő állományával és szaporodásával szemben nagy előnyt jelent. Ezzel szemben a protestántizmus nem védekezik másképpen, mint csupán az Ige fokozott hirdetésével, vagyis minden alkalom megragadásával és így az élet lehető minden oldalának az Ige mértéke alá való állításával.

Az Ige minél bővebb hirdetésére való törekvés legelső sorban a templomi igehirdetésben nyilvánul meg. Míg egyetlen ének van az istentisztelet elején több versszakkal és ének ezután már csak az istentisztelet végén van, míg az imádság csupán néhány tömör mondatból, az Igéért való esedezésből és a nagyimádság is röviden a hallott Ige befogadásáért való könyörgésből és hálaadásból áll, addig a prédikáció kb. háromnegyed óráig tart. A gyülekezet, mely tömött sorokban tölti meg a templomot és hatalmas egységben, ütemes gyorsasággal énekel, a legnagyobb csendben és figyelemmel hallgatja végig a prédikációt. Nem a megszokás, hanem tényleg az Ige figyelése hozza templomba az embereket. Itt kell megjegyeznem, hogy vasárnap természetesen minden zárva van, még a trafikok is és egy kihalt város benyomását kelti Basel vasárnaponként. Az igehirdetés a német nyelvű Schweizban irodalmi német nyelven folyik, szemben a belmissziói alakulatok összejöveteleivel, ahol schweizi németet beszélnek a közvetlenség kifejezésére is, de meg az összegyűltekekkel való érintkezés megkönnyítésére is, hiszen a schweiziak úgy tanulják az irodalmi német nyelvet, mint idegent.

Baselben leglátogatottabb templom a 11 többi és sok más gyülekezeti terem közül a Münster, vagyis az óriási méretű, vörös és fehér kőből gót stílusban épült gyönyörű székesegyház, melynek főpapja Thurneysen éde, a dialektikai theologia harcosa, Barth Károly nagyszerű társa. Amikor ő prédikál, zsúfolásig telve az óriási székesegyház. Megremeg az ember egész lényében, amikor ilyen alkalommal meglátja ezt a hatalmas gyülekezetet. És nem csupán valami érzelmi meghatottság tartja fogva az embert, hanem annak tudata, hogy ott tényleg Isten Igéjének hű, alázatos tolmácsolása történik, ez hozza össze a hívek ekkora seregét, amikor Thurneysen prédikál. Viszont, amikor a másik lelkész, a keresztül-kasul liberális felfogású, Wolfer beszél, üres úgyszólván a templom. Vajjon csupán személyi gyülekezet kialakulásáról van ebben az esetben szó? Nem, határozottan nem. Erre mutat az a nem véletlen tény, hogy a többi gyülekezetekben is tömve van a templom, amikor egy Lüthi, Vischer Vilmos, Dieterle beszélnek, kik nem érdekeset, nem pszichologiailag-rendkívül megindító mondanak, hanem egyszerűen lefordítják a Biblia nyelvét a mai ember nyelvére és az írott Ige reflektorát rávilágítják

a bűn kitörési felületére, úgy, amint az a mai adott körülmények között megjelenik. Az Igét és a mai embernek adni, Isten üzenetét elmondani finom, vagy darabos isteni szóként a ma létező embernek, lehet-e ennél érdekesebbet, lélektanilag megkapóbbat mondani? Nem, mert éppen ez mutatja, hogy miért látogatják a templomokat tömegesen az emberek egy Thurneysennél és a többiekénél.

Az istentisztelet után ú. n. Kinderlehre van, mely azonban nem azonos a vasárnapi iskolával, mert a serdülő gyermekek részére, tehát a még nem konfirmándusok részére tartja schweizi német nyelven az illető lelkész, aki aznap az istentiszteleten szolgált. Délután nincs istentisztelet sehol.

Kozma Tibor.

(Folytatjuk.)

A prédikáció feladata.

A vasárnap a templomban az evangélium üzenetét hirdető prédikátor megbízatásának fontosságáról lesz e cikkben szó. Mint ahogy az egyház imádata mindenkor egy bizonyos imaaktusban csúcsosodik ki anélkül azonban, hogy az imádat ezen aktusban kimerülne, épen úgy az egyház Igehirdetése is a vasárnapi prédikációhoz vezet anélkül, hogy az Igehirdetés abban kimerülne. Mert az Ige hirdetése, azaz: az Isten emberrel kötött szövetségének a tudtuladása nemcsak a tulajdonképpeni prédikáció alakjában történik, hanem az egyház tanítói, presbiteri, diakonusi szolgálatában is, sőt a gyülekezet minden egyes tagjának minden egyes szolgálati aktusa is az Isten dicsőségéről szóló bizonyosságtétel kell legyen.

A következőkben a tulajdonképpeni prédikáció jelentőségével foglalkozunk. Nem véletlenül. Mert mintahogy az egyház nem lenne élő egyház, ha csak egyedül a prédikációval foglalkozna és a többi szolgálatot elhanyagolná, éppen úgy elképzelhetetlen, hogy az egyház csak a más irányú tevékenységekkel törődjön prédikáció nélkül. Az egyház minden ténykedése végeredményben az igehirdetéshez nyul vissza, értelmét, tartalmát ugyanabból az alaptól kapja, amelyről az igehirdetés tesz bizonyosságot.

Ez az alap, minden egyházi tevékenység és elsősorban a prédikációi hivatal végső oka az Isten Igéje, az egyház gyökere. Az igehirdető a régi szóhasználat szerint: minister verbi divini. Mit jelent ez? Azt, hogy Isten Igéje egy sajátos, önálló jelleggel rendelkezik, amelyet egy kizárólag ezen szolgálatra rendelt embernek gondoznia, őrzenie, továbbadnia kell. Mi ez a jelleg? — kérdezzük tovább. Ezen önmagában nem könnyű kérdésre akkor adjuk a legtalálhatóbb feleletet, ha azt mondjuk: ez a jelleg az, amit az Isten Igéjének a fogalma mint olyan jelenteni akar, azaz: hogy az Ige valóban Magának a Szent, Irgalmas Istennek az Igéje, valóságos, hallható, hangzó beszéde legyen. Nemcsak egy hasonlat, képiesség, egy indirekt, átvitt megjelölés, hanem teljesen az legyen: Isten Igéje, — hogy elmondhassuk: itt van, fülünkkel hallottuk, szemünkkel láttuk, kezünkkel tapintottuk: ez a Kijelentés azon értelmezése, amelyen az egyház nyugszik, amellyel áll vagy

Megjelent a Theologische Aufsätze c. gyűjteményes kiadásban Barth Károly 50. szül. napja alkalmából. Kaiser Verlag. 1936.

esik. Egyház csak ott van, ahol az Isten Kijelentése az Ő Igéjében megismertetik és elismertetik.

De — kérdezzük tovább: nem minden időben vallotta az egyház a Kijelentés ilyen értelmezését? Hogy ma ismét vallhatja, miután eltért tőle, a reformáció műve. A XVI. századbeli reformáció teljes jelentőségét abban lehet összefoglalni, hogy az Isten Igéje fogalmát valódi, szószerinti, eredeti értelmében vette. Úgy nézte, mint Isten Igéjét, tehát nem mint valamilyen Istenről szóló, valamilyen levezetett, másodrendű dolgot, — nem is mint az emberi lélekben történő isteni benyomást, amelyről Istenre lehetne visszakövetkeztetni, — sem mint valamilyen isteni intézményt, mint amilyen a római katolikus egyház, mégha az az intézmény olyan hatalmas, egyetemes és idős, hogy egyenesen az isteni realitás garanciájául szolgálhatna (az Istenről való benyomás sohasem azonos Istennel magával és a garancia sem azonos azzal, akit garantálni akar), nem, hanem mint egy olyan tényezőt, amelyben Ő Maga, a Deus ipse loquens — amint Kálvin szívesen mondta — van jelen, az Ő Igéjében, dolgait Ő Maga vezetve, Önmagáról nem benyomásokat, hanem Önmagát adva, — hogy mindez így láthatjuk, a reformáció felfedezése. Ezzel a felfedezéssel áttöri a kegyelmi eszközök egész rendszerét, amelyet az egyház a Deus ipse loquens pótléka gyanánt juttatott hiveinek, áttör Istenhez Magához. Ismét megjelent, megszabadulva minden ráakódott ballaszttól az Isten élő Igéje, minden vigasztalás, bizonyosság, intelem forrása.

Hogy ezen áttörés teljes jelentőségével tisztábajohessünk, meg kell látnunk, hogy a római katolikus egyház a Deus ipse loquensre, Istennek az Ő Igéjében való teljes jelenlétére való törekvést azért nem ismerte olyan kizárólagossággal, mint Luther vagy Kálvin, mert ez az egyház eleve abból indult ki, hogy — képvies beszélve — az Isten és az ember közti ajtó egyáltalán nincs olyan alapvető módon elzárva és elfalazva, mint ahogy azt a reformátori megismerés a „bűn” fogalmának értelmezése által vallotta. Más szavakkal: a katolikus gondolkozás számára Istennek az ember számára való megjelenése (mert hogy Isten az ember számára mindig jelen van, magától értetődik, de az emberen az még nem segít), ha csak esetlegesen, fogyatékosan is, de valamilyen formában mindig adva van. Miért keressen akkor az Igében még egy új Kijelentést?

Ez a felfogás a katolikus egyház teremtés- és bűnről szóló tanításával áll összefüggésben. A világ elesettségében is Isten teremtménye. Ezt természetesen a reformáció is vallja. De ahogyan ezt az igazságot a katolikus egyház és a reformáció értelmezi, teljesen ellenkező. Míg a reformáció számára az imago Dei tana csak annyiban bír jelentőséggel, hogy abból Istennek az elesett teremtmény feletti haragja és ítélete következik: tehát az, hogy Istennek az ember számára való kegyelmes jelenlétét nem lehet elszigetelten az első hitágazat alapján tárgyalni, a katolikus

kegyelem-tan éppen ellenkezőleg az elesett teremtésben is megnyilvánuló és a megváltatlan bűnös ember megismerése számára is megragadható, ugyan megzavart, de Isten és ember közötti szét nem tört kontinuitáson alapszik. Ez a kontinuitás úgy nyilvánul meg, hogy azt az ember önmagától, tehát Istennek az Ő Igéjében való kegyelmes hozzánkfordulása nélkül is megragadhatja. Természetesen a kegyelmi hozzánkfordulás is szerepet játszik, de csupán tökéletesíti azt, ami természettől fogva bennünk van és nyilván van. *Gratia non tollit, sed perficit naturam.* Még egyszer képiesen beszélve: az Isten és az ember közti ajtó el van zárva ugyan, de nem annyira, hogy teljesen reménytelenül kelljen nézni arra. Az isteni kegyelem és a bűnös ember közti kontinuitás meg van szakadva, de nem annyira, hogy az Isten és az ember között — modern szóhasználattal — valamilyen kapcsolódás ne jöhessen létre. De ha ebben az értelemben beszélünk kapcsolásról (mert ennek a fogalomnak egy fontos pedagógiai-pszichológiai jellege is van kétségtelenül) az embernek az isteni dolgok iránti, a bűneset által érintetlenül hagyott eredeti képességét kell előfeltételeznünk, egy olyan facultast, amelyet nagy óvatossággal *facultas purissime passiva*-nak fogalmaztak meg, de amely mégis csak az isteni dolgok felvételére születésünknel fogva alkalmas képességgel egyértelmű. Ez azonnal azt is jelenti, hogy a bűn nem zúzott szét mindent az emberben, van benne egy zavartalan maradék (*Rest*). Az Isten és az ember közti vezeték meglazult, de nem szakadt szét. Számolni kell — a skolasztikus centrálfogalmat használva — az analogia, az analogia entis gondolatával. Ez esetben pedig az Igében való kegyelmi jelenlétre való törekvés valóban nem olyan sürgős. Csupán a szétrombolt helyreállításáról, az eldugult, de el nem tűnt kegyelmiforrás kiszabadításáról van szó. És itt kezdődik az egyház munkája. E kifogás szerint az egyház az a hely, ahol az a gyógyító újrabekapcsolás végbemegy. Újból felépíti az elesett ember és az Isten közti hidat. Ő maga ez a hid. Egyik vége a kegyelem érzékeletli szférájába hatol és onnan levezet a bűnös jelenvilágába. De ezt a jelenvilágot nem tudná valóban összekötni Isten kegyelmi világával, ha a jelenvilágban nem lenne ama kapcsolópontja. Van egy, az ember természetében rejlő képesség, amely által az bizonyos fokig az Isten ismeretének birtokába juthat. Ez a természeti megismerés megelőzi Istennek az Ő Igéjéből való megismerését és egyszersmint előlépcsőtül szolgál, amelyen az utóbbi felépülhet. Ez esetben Isten és az ember között kontinuum áll fenn, amelyen belül csak az utolsó szó az Igekijelentése. Ez a kapcsolópontról szóló tan a katolikus teológiában nem csak a kegyelemtant megelőző theologia naturalisban találja meg kifejezését, hanem magában a kegyelemtanban is a Mária mint istenanya-tanításban. A Máriáról szóló tan végső értelme — az újabb időkben Barth Károly mutatott rá erre elsőnek nyomatékosan, hogy Krisztus, a testté levő Ige Máriában, az Ő emberi anyjában előzetes szállást

talált, amikor alászálloit. Mária tehát, ha páratlan egyedüliségben is, de reprezentatív módon az ember azon fakultás-át testesíti meg, amellyel az Isten Igéjét felveheti, Isten Fiát testben befogadhatja.

Egészen másképpen állnak a dolgok a reformátori megismerés oldalán. Itt a bűn azzal a radikális komolysággal fogatik fel, amely az embert az Istennel magával összekötő természeti istenmegismerés minden lehetőségétől elzárja. Amennyiben a bűnös ember a Kijelentésben adott kegyelemtől eltekintve és azt megelőzőleg Istenismerettel rendelkezhetik, az csak az Istentől való távolságnak, az Istentől való elszakadottságnak a megismerése lehet. Így kell a Róm. 1:18 s következőt értenünk. Ez az ismeret azonban semmilyen módon nem segíthet az emberen, legfeljebb azt eredményezheti, hogy kiutját bálványimádásban keresi. De hozzá kell tennünk, hogy még ez a megismerés sem lehet teljes a természeti ember, mint olyan számára, mert bűneinek a teljes horderejű megismerése is csak az Igében adott Kijelentés által jöhet létre. A Róm. 1:18 stb. a Róm. 3:21 alapján értendő. A természeti ember vak és az is marad. Ezért nincs értelme vele kapcsolataiban teremtetési maradékokról szóló beszédnek, amelyekhez az Isten kegyelme kapcsolódna, amelyek révén az ember kegyelemre számíthatna. Ez esetben csak a helyzetének igazi, végső komolysága és főleg és mindenekelelt a szabad kegyelem által való igaz menekülés takartatik el. A hangsúly kizárólag a fenn-tartás nélküli, kapcsolás nélküli vagy ha úgy tetszik: a kapcsolását, a meghalló füleket, a meglátó szemeket szuverén módon önmagának, a lélek ereje által megteremtő kegyelem hirdetésén fekszik. Ez a hirdetés történhetik és kell is történnie, mert Isten ezzel a szabad kegyelmével az emberhez fordul. Hogy ez megtörténik, hogy mint megtörtént történet mindig megújul, ez faktuma és tartalma a Jézus Krisztus ó- és újtestamentumi örömtüzenetének. Isten megkönyörült az emberen. A zárt ajtó megnyitott kívülről, felülről. Az embernek nem kell az Isten haragja alatt vergődni. Isten közösséget hozott létre Maga és a bűnös ember között. Ez által történt meg és történik mindig újból, hogy Isten a bűnöst megszólítja, tehát: a bűnöshöz intézett szavában. Ez az Ige, mint olyan, az Igének az emberhez való intézése Istennek az a kegyelmi tette, amelyen egyedül nyugszik a mi megmenekülésünk. Ennek az Igének vékony, de erős fonálán függünk elveszettségünk szakadéka felett. Nem csoda, hogy aki a dolgokat így látja, azzal a radikális egyoldalúsággal küzd az Igéért, amellyel a reformátorok küzdöttek. Nem csoda, hogy itt Máriáról, az Istenanyáról egészen más értelemben beszélünk, mint a katolikus mariológiában.

A Máriatiszteletet nem csodától való félelem vagy más, a vulgáris protestantizmus által felhozott banális ellenvetések miatt utasítjuk el. Mi is beszélünk, sőt prédikálunk Máriáról, de benne éppen ellenkezőleg az emberi lényeg tökéletes elesettségét, alacsonyágát, Isten előtti teljes elzártságát látjuk, akiben azonban

minden várakozás ellenére Isten lebecsátkozásának csodája törté-
nik meg, Aki Önmagát megüresítve Máriában és az ő alacsony-
ságában ölt testet. Maga Mária sem az eljövendő égi királynőnek
tartja magát, — ahogy Luther Magnificat magyarázata is mondja —
aki az ő tisztaságával dicsekedhetne, hanem megalázott szolgáló-
nak, aki nem önmaga által lesz tiszta, hanem Isten leereszkedése
által, Aki az ő nyomoruságába öltözik. Nem, az Isten és az em-
ber közti ajtó Máriában sem nyílt meg a legkisebb mértékben sem,
Máriában is el van zárva, de éppen itt nyílik meg, mert Isten
úgy akarja ezt, amikor Igéjét testben elküldi. Ez a teljes újszerű-
sége az Igének, amely a kegyelem tiszta csodája gyanánt lép hoz-
zánk, amely tehát a testlé levésben nem egy, az előtte és rajta
kívül is fennálló-önmagában, a teremtéstől felismerhető Isten és
ember közti összefüggés valamilyen titokzatos megerősítése. Ha
így állna, ha egy ilyen összefüggés lehetséges lenne, akkor nem
lenne szükségünk az Igére, akkor megnyílna az ember számára a
spekuláció útja — ahogy Luther mondja: — az Isten istenségé-
nek az Igén kívüli szemlélete, amelybe beletartoznék a testtélétel
csodája is. Az ilyen spekulációval Luther az Igére alapított theo-
logiát állította szembe, amelyet éles tartalmi megkülönböztetésül
theologia crucisnak nevezett.

Innen adódik most a prédikáció centrális jelentősége. Mert
a prédikáció nem más, mint ennek az Igének azon emberek szá-
mára való eljuttatása, közelhozása, akiknek erre szükségük van.
A prédikáció azon alapszik, hogy ez az Ige egyszer szólt és mint
ilyen, újból és újból szólhat és szólania kell. Az első bizonyság-
tevők bizonyágtételében van ez számunkra lefektetve és prédikálni
annyi, mint újból és újból ehhez a bizonyágtetéshez fordulni,
azt felvenni, kiolvasni, úgy érteni és hallani, mint a ma és most
újból hozzánk lépő Igét és saját emberi szavakban kell össze-
foglalni és továbbadni, hogy az ma és most valóban meghallásra
találjon. Amikor ez történik, az Isten kegyelmi jelenléte nyílik meg
az ember számára: olyan jelenléte, amilyen nincs meg eleve a
predikációtól függetlenül, amely egyedül az ilyen prédikáción ke-
resztül lép hozzánk. Az első bizonyágttevők bizonyágtételében
rejlő Isten Igéjéről szóló tanításokat nem tárgyalhatjuk egyenként,
de egy dologra utalnunk kell: arra, hogy sohasem szabad elfelej-
tenünk: az Isten Igéjének a prédikációban való jelenléte egy olyan
dolog, amit nem kapunk kezeink közé, amelyet Isten tart a maga
kezeiben. Nem lenne az Ő saját, élő Igéje, ha nem mindig Ő maga
mondaná mindig újból, ha ez a beszélés nem az Ő kegyelmének
mindig új, szabad tette lenne. Ki kell mondanunk tehát: Isten
Igéje szólott. A próféták és apostolok meghallották és bizonyág-
tételükben megörökítették. Ezt a bizonyágtételt tovább kell adnunk.
Amikor továbbadjuk, újból élővé lehet, de csak akkor és ott, ami-
kor és ahol Isten kegyelme akarja. Ez nem kegyes szólam, ha-
nem a Szent Lélek jogának a fenntartása, amitől a prédikációi
funkció centrális jelentősége függ. Éppen abban áll a kegyelemnek

tulajdonképpen ajándéka, hogy Isten az Ő Igéjét a prédikáció bizonyágtételében fel akarja ébreszteni. Csak az Igy mindig újból adott kegyelem a kegyelem. Ennek a jele — ki kell még erre térnünk — a prédikáció előtt és után a sakramentum. A prédikáció az egyházban mindig a szentségből kifolyólag és a szentségre nézve történik. A szentség a kegyelem előbb leírt adásának az Isten Igéje által történő megerősítése — ereje éppen abban van, hogy a kegyelem minden természet felett való abszolút elsőbbségének, — tehát az emberi természetnek a kegyelem birtokbavevésére való teljes képtelenségének a jele. Mivel én meg vagyok kereszteselve és az Úrvacsorában mindig újból a kereszteselési szövetség megerősítését nyerem, ezért lehetek bizonyos az Isten Igéje által hirdetett kegyelemben, nem pedig természetes születésem vagy valamilyen természettől adott képességem révén.

Az igehirdetés centrális jelentőségét az Igeről szóló reformátori tannak az Isten és ember közti viszony katolikus felfogásával való szembeállításával mutattuk ki. A reformátori tan azonban ezen a ponton nem kevésbé élesen különbözik az egész modern protestantizmustól. Engedjék meg, hogy a modern protestantizmus két reprezentatív egyéniségének: Friedrich Schleiermachernek és Albrecht Ritschlnek a nevét megemlítssem. Mindketten a maguk módján azt a teológiai tradíciót testesítik meg, amelyről az előbb szóltunk. Természetesen nem lehet mindkettőjüket egy kalap alatt említeni. Teológiai felfogásuk ellent mond egymásnak. Míg Schleiermacher a felvilágosodás filozófiájától elfordult, Ritschl arra támaszkodott, amikor Schleiermacher megkerülésével a Kant filozófiájához nyult vissza. De ezen ellentét dacára egyben mindketten megegyeznek: teológiájukban elsősorban az emberre, az ember vallási és morális állhatatosságára, tehát a legtágabb értelemben vett antropológiára támaszkodnak és nem az Isten Igéjére. Nem mintha szisztémájuk központjában nem az Isten Igéje állna, de az a mód és eljárás, ahogyan azt tárgyalják világosan mutatja, hogy a döntő náluk az Ige emberi vonatkozása. Élegetendő csak arra gondolnunk, hogy Schleiermacher első kísérlete, a „Reden über die Religion“ nem azzal foglalkozik, hogy az Isten Igéje által felrzza a kor műveltjeit, hanem inkább igyekszik az ember vallásos funkciói motívumait felkeresni és a „vallásosságot“ ily módon felébreszteni. És Ritschlnek a gyülekezeti életre való állhatatos hivatkozása és ennek az életnek, mint az erkölcsi ideál megvalósítása helyének a definiálása ugyanezt jelenti: teológiai gondolkodásának az emberre és az emberi cselekedetre való alapítását. Ebben az esetben pedig a prédikáció is teljesen az ember jegyében áll. Ez azonnal kitűnik, mihelyt az ilyen prédikáció céljának kérdését felvetjük.

A reformátoroknál a prédikáció szigorúan véve nem ismer önmagán kívül, az emberiben rejlő célt. Teljesen az Isten Igéjében van ágyazva. Az az eszköz, amelyen át ez az Ige szól, az Isten beszélő hangjának a szólása, maga ez a folyamat a prédi-

káció célja. Nem pedig az, amit az emberben el lehet érni vagy megváltoztatni. Isten beszélni akar és az Ő beszéde mint olyan, az az üdv- és kegyelmi tett, amiről szó van — amint láttuk. Prédikálni kell, nem azért, hogy ez vagy az történjék, eléressék, hanem prédikálni kell, hogy prédikáltassék, hogy az Ige szóljon. Természetesen lehet azt mondani, hogy a prédikáció célja a hit. De mi a hit Luthernél, Kálvinnál? Nem más, mint a hallás, a prédikációban zengő Igének a hallása és e hallás közben az embernek magának az Ige által történő megragadtatása és az Ige fogságbaengedése. Schleiermacher és Ritschl célkitűzései ettől a reformátori célkitűzéstől azáltal különböznek, hogy ők a prédikáción kívül az emberben rejlő célkitűzést vallják. Schleiermacher-nél ez a gyülekezet vallásos javainak az ábrázolása. A prédikáció szerinte arra való, hogy az emberben az isteni mélyégeket felébressze. A prédikátor szavai e munka eszköze. A prédikátor az a zseniális virtuoz, aki a saját lelki érzéseit hallgatóiba átoltani igyekszik. Tehát az ő lelki képességei képezik a központot. És a Szent Írásban levő Ige, sőt maga Jézus Krisztus is a maga történeli jelenségében csupán csak ösztönzés, vehikulum, amely arra szolgál, hogy a lelki hatásokat a prédikátorban és a hallgatókban mozgásba hozza. Ritschnél annyiban másként áll a dolog, hogy nála nem a lelki, hanem az akarati momentum áll előtérben. Kant erkölcsi Imperativusa áll előtte és Ritschl ennek megvalósítási lehetősége után kérdez. A keresztyén hit az erkölcsi ideál megvalósítására szolgál. Így nála egy új, jellemző prédikációértelmezéssel találkozunk. Az embernek erkölcsi tette való felszólítása a prédikáció feladata. A prédikáció úgyszólván az az eszköz, amely által az ember szinte marsba állítatik az Isten országa felé, de ez az ország is természetesen egészen eschatologianélküli, erkölcsi ország. Az embernek ez ország építésére való odaállítás a prédikátor célja.

Mindkét theologiai szisztéma problematikája abban rejlik, hogy a katolikus gondolkozáshoz hasonlóan a központ nem az Isten Igéje, amelytől pedig minden függ. Már pedig a reformátorok nem törekedtek volna olyan kétségbeesetten az Ige után, ha más lehetőséget is láttak volna az Isten felől való bizonyosságra. De ilyen lehetőséget sehol sem találtak: sem a „tökéletes függőségérzet”-ben, mint Schleiermacher, sem az emberi akaterőben, amelyben Ritschl a keresztyén hit kapcsolópontját látta. Az választja el végső fokon olyan élesen a reformátorokat úgy a katolikus, mint a modern protestáns gondolkozástól, hogy az Igén kívül más út nem ismertek. Viszont a modern protestantizmust az köti össze a katholicizmussal, hogy ilyen más út mindketten ismernek. Ez az út abban áll, hogy egy olyan antropológiát valának, amelyben az ember nem érzi magát annyira megkötöttnek, hogy rajta csak egyedül az Isten kegyelme tudjon segíteni. Igaz, az ember nem tökéletesen jó, de nem is tökéletesen rossz. Jó is, rossz is. Rossz, de a bűn hatalma nem ejtette meg őt annyira,

hogy önmagában ne tudja az isteni némi maradékait felfedezni, amelyekkel ne segíthetné magát. Ami ettől az úttól a reformátorokat elválasztja, az — amint rámutattunk — az a hallatlan komolyság, amellyel a bűn szót és az azzal kapcsolatos dolgokat felfogták. És hogy így fogták fel, az nem az ő tettük, azt Isten Igéje mondta nekik így és az Isten Igéje alapján értelmezték újra a „kegyelem“ kifejezést és a mögötte rejlő igazságot. De maradjunk csak a „bűn“ szónál. Lutherhez és Kálvinhoz viszonyítva, milyen laposan értelmezte Schleiermacher a bűn betegségét, amely az ember felett urrá lesz. Hogy elmosta Ritschl Istennek a bibliában is kifejezésre juttatott éles elfordulását az embertől.

Thurneysen E.

Ford.: *Kiss Béla.*

(Folytatjuk.)

Dr. Gönczy Lajos: Mi szükségünk van az Ótestamentumra ?

Dolgozatok a ref. theol. tud. köréből. 17. sz. Kv. 1939. 41. 1.

A kérdés, amellyel itt a szerző foglalkozik, valóban nemcsak aktuális, de életbevágó az egyház és a keresztyénség számára. A legkülönbözőbb oldalról, a legkülönbözőbb vélemények hangzanak el ma erről a kérdésről, amely, sajnos, mint olyan sok kérdés, kezd a hétköznapi alacsony frazeologia tárgyává válni. Éppen azért fontos ez a füzet, amely az igazi és egyetlen térre viszi vissza a kérdést, ahol felelni lehet rá: theologiai tudományos térre. Mi e kérdésről való felfogásunkban nem vezethetjük magunkat sem politikai, sem történeti, sem gazdasági stb. szempontok által, minket egy szempont vezethet: a theologiai szempont s ennek kell döntenie ebben a kérdésben. Hogy mit csinálnak a politikusok, a közgazdászok, a társadalom irányítók, az mind mellékes, ahhoz az egy kérdéshez képest: mit mond Isten Igéje, sőt ezek állásfoglalását is az Igének kell megszabnia s azért vagyunk lelkipásztorok, ker. nevelők, theologusok, hogy az Ige feleletét igyekezzünk bevinni a világ köz-tudatába.

A munka két főrésze oszlik. Először arról beszél: *Van-e* szükségünk az Ótestamentumra ? Itt fölfejt, röviden, de igen áttekinthetően és világosan a kérdés történetét és mai helyzetét, majd válaszol azokra a kifogásokra, amelyeket az Ószövetség ellen fel szoktak hozni. Megállapítja s azt az egyh. írókra hivatkozással igazolja, hogy „az egyház mindig a legerélyesebben visszautasított minden olyan kísérletet, amely az Ótestamentumot félre akarta tenni“. Különösen szorosan tartozik az Ószöv. megbecülése a ref. egyház hitéhez és életstílusához. A másik kérdést így teszi fel: *Mi szükségünk van az Ótestamentumra ?* Itt vizsgálja az Ószövetségnek a Jézus Krisztusban adott kijelentéshez való viszonyát. Megvizsgálja a két szövetség egyezését s ezzel kapcsolatban megállapítja, hogy „a két szövetség olyan lényegegységet képez, hogy tulajdonképpen nem két, hanem egy szövetségről kell beszélnünk“. Végül az Ószövetség nélkülözhetetlenségének ref. gondolatát fejt ki. Az Ószöv. nélkül lehetetlen az Újszövetséget megérteni. Kifejti itt a törvényre és az evangéliumra vonatkozó ref. felfogást, majd a várakozás és beteljesedés ellentétébe állítása tévedését cáfolja. Rámutat, hogy az ó- és újszövetség közötti ellentétek és különbségek „megóvnak attól a veszedelemtől, hogy az Irás mennyei tartalmát, a Kijelentést összetévevesszük, azonosítsuk azzal a földi emberi formával, amelyben az kifejezésre jut“. Tehát megóv a betűimádástól. „Isten bölcsességének jele, hogy az egyetlen Kijelentést két szövetségben adta elénk, úgy, hogy... csak a kettőből együtt lehet a minket kereső isteni szót teljesen meghallani.“

A Gönczy Lajos könyvét okvetlen nemcsak minden igehirdetőnek ismernie kell, hanem egyházunk világi tagjaival is minél szélesebb körben meg kell azt ismertetni.

I. L.

Lic. G. Weth: Weltmission muss sein!

Wuppertal Barmen. Évszám nélkül, 20 old.

Olyan egyházban (s ide tartozik a mienk is), ahol a külmisziói munka még csak a kezdetén áll és jobbra törekvésben, közvetett szolgálóban nyilvánul, elsődrendű szükség az olyan apologetikus írat, amilyen az előttünk levő füzet is. Weth misziói felügyelő e traktátusa pedig annyira ügyesen oldja

meg feladatát, hogy érdemes lenne egészében átültetni magyarra és közreadni.

A bevezető szakasz felállítja az alaptételt: milyen a viszonyod a misszióhoz, olyan Jézus Krisztushoz is. (Misszió alatt kifejezetten külmissziót ért.) Ezt fejti ki aztán, az első részben bizonyásként a misszió barátjainak, a másodikban fegyverként a misszió ellenségei ellen.

A pozitív rész végig bibliai megalapozású. Hat szakaszban követeli a világmissziót, mert ez Isten ügye, nem emberi találmány, a Teremtő akaratából folyik a teremtményekért (korlátozás nélkül), indokolja a bűnös ember nyomorúsága, a Megváltó szava és célja, Isten országának nagy jövője s végül saját lelkünk tüdve.

A második részben sorra veszi az ellenvetéseket: a missziót lebecsülő névleges keresztyéneké: az itthoni nyomorúság nagy volta nem enged rá erőt, időt, aztán: a pogányok élete természetes paradicsom, aztán: képtelenek a keresztyénséget másként, mint külsőleg magukévá tenni, aztán: az eddigi missziói eredmények is gyengék s végül: van itthon is elég pogányság. Az ellenségek ellenvetései: a misszió esztelenség, megszegényítése, megrontása a német népnek, elkorcsosítása másoknak. S miután gyökerükben megdőnti ezeket, kereken kimondja, hogy le kell vetniök a jószándék álarcát az ellenvetőknek s meg kell látniuk, hogy támadják a missziót azért, mert ellenségei a misszió Urának.

Ez a kitűnő füzet, magyar fordításban az egyh. ker. iratterjesztés kiadásában kapható. H. J.

Babos S.—Horváth J.: A pogánymisszió arcvonalán.

Az egyházkerületi iratterjesztés által, a nyári külmissziói vasárnapra kiadott ezen kis füzetben két rész van. Az egyik a Babos Sándor közleményeiből ad szemelvényeket, a másikban Horváth Jenő, a külmisszió munkásai és munkái eseményeiből foglal össze egyeseket a külmisszióról tájékozást adó rendszerben.

Az utóbbi részben foglalt képek s apró történetek szépen, a Horváth Jenő írásait jellemző alapossggal és mélységgel világítanak rá a misszió egyes kérdéseire és vonásaira.

A Babos Sándor rajzait a külmissziói szépirodalom gyöngyszemének nevezhetnénk. Nemcsak a hit, ami belőlük kisugárzik, nemcsak az ige hirdetése iránti engedelmesség, a hallgatásra való háládatosság — amelyek e rajzok legértékesebb vonásai — fognak meg bennünket, hanem a megírásuk vonzó, érdekes, művészi volta is. A régi mondvascsinált missziói történetké helyett itt ebben a füzetben — mindkét részében — életet kapunk, valóságot, amely nem fellelkesít, nem elbájo, hanem megráz, megdöbönt — és bűnbánatra és hálaadásra készítet. Babos Sándor ez írásaiban rendelkezik azzal az íráskészséggel is, ami e kérdések ismertetéséhez szükséges s annival inkább, mert ez hívő írásművészet: az Igéről szóló bizonyásgtétel szép formába öntve.

Bár ne lenne ez a füzet csak egy vasárnapi kiosztás tárgya, hanem eljutna minden tagjához egyházunknak. I.

Biblia-melléklet

Összeállította: Sipos Géza. A művet Maksay Albert és Nagy András theol. tanárok nézték át. Ez a 80 oldalos, sűrűn betűvel nyomott „Biblia-melléklet”, mely különösen a lelkészek segítségéül szolgálhat, az Agenda kötött szövegein kívül kb. 200 bibliai személynév jelentését és előfordulási helyét, 150 földrajzi hely és különösebb bibliai kifejezés magyarázatát, a bibliai mértékek, pénzek és időszámítás mai értelmét, teljes idő- és eseménytáblázatot és az Ó és Újszövetség könyveinek rövid magyarázatát tartalmazza. Ezenkívül összefoglaló beosztások (próféták, kül. zsoltárok, csodák, példázatok stb.) valamint a gyakrabban idézett Igék előfordulási helye (250 lókus) nevezetesebb alkalmakra és az egyházi év különféle ünnepeire vonatkozó alkalmas textusok gyűjteménye, végül kis apológia van benne. Alakja olyan, hogy a rendes kiadásu *teljes Bibliába* be lehet tenni, esetleg hozzá lehet köttetni. A Biblia-melléklet ára 30 lej. — A postai viteldíjat külön számítják fel. (Kb. 3 lej.)

FÜLÖP FERENC:

Krisztus Királyságáért

oímű, Kuyper Ábrahámról szóló életrajza.

Az aktuális kérdéseket (iskolaharc, állam és egyház viszonya stb.) tárgyaló könyvre felhívjuk olvasóink figyelmét. *Ára 12 lej.*

Dolgozatok a református theologiai tudomány köréből

1. sz. dr. Gönczy Lajos: A református egyház kultusza	20
2. sz. dr. Tavaszy Sándor: A kijelentés feltétele alatt.	40
3. sz. dr. Imre Lajos: Isten és az emberi lélek	20
4. sz. dr. Tavaszy Sándor: A dialektika theologia problémája .	30
5. sz. dr. Maksay Albert: Az exegézis problémái .	25
6. sz. dr. Gönczy Lajos: Az igehirdetés tényezői	25
7. sz. dr. Tavaszy Sándor: A theologiai irányok átértékelése (A dialektikai theologia, mint a theologiai irányok korrekciója) .	35
8. sz. dr. Imre Lajos: A Kijelentés és a pedagógia	35
9. sz. Dávid Gyula: Kálvin gazdasági etikája	20
10. sz. dr. Tavaszy Sándor: A szociális és gazdasági törekvések theologiai-etikai megítélése (A szocializmus és kommunizmus)	35
11. sz. Borbáth Dániel: A vallástörténeti és a dialektikai theológiának a kijelentésről szóló dogmatikai tanításai	25
13. sz. Niebergall emlékfűzet. Kedvezményes ára .	40
14. sz. Nagy József: Kálvin és a művészetek	35
15. sz. Dávid Gyula: A keresztyén etika kérdése és irodalma a jelenben	15
16. sz. dr. Tavaszy Sándor: Az ethika mai kérdései	15
17. sz. dr. Gönczy Lajos: Mi szükségünk van az Ótestamentumra? .	20

Megrendelhetők az Ifjú Erdély kiadóhivatalában, Cluj, Ref. Theologia.

Újdonságok jegyzéke :

A mi dalaink

IV-ik, változatlanul **bővített** kiadása megjelent. Címlapját Kós Károly rajzolta. A több, mint 150 válogatott, igazán magyar népdalt tartalmazó könyvecske ára 15 lej.

Istenes Énekek

cím alatt jelent meg *R. Berde Mária* összeállításában egy egészen új vallásos vers-gyűjtemény. A közel 500 költeményt tartalmazó, 368 oldalas, izlésees kiállítású könyv ára 150 lej.

Tűz és Só

címen jelent meg *Sipos Géza* prédikációskötete. A 35 beszédet tartalmazó, 200 oldalas, finom kivitelű könyv ára 120 lej.

Új Kálvin-Kommentár

A Dávid Gyula szerkesztésében megjelenő Kálvin-Kommentárnak II. kötete Rábold Gusztáv fordításában hozza a Synoptikus-evangéliumok első részét. A 250 oldalas kötet ára 180 lej.

László Dezső: Gyülekezetünk élete c. 80 oldalas kis könyve a református gyülekezeti élet minden kérdését érinti. Ára 10 lej.

László Dezső: Isten népe és **Babos Sándor: A Szungárin** (útinapló) az „Egyház és Misszió“ füzetsorozatának legújabb 3 lejes kiadványai.

Kitűnő neveléstani füzetek: *Imre Sándor: A családi nevelés főkérdései*, 100 lej; *Dr. Lony György: Mit olvasson a gyermek?* 40 lej; *Bognár Cecel: Az iskolás gyermek*, 33 lej.

Fenti könyveket az ár és portó beiktudésével megrendelhetjük az „Ifjú Erdély“-nél. Kérje új, nagy árleszállításokat tartalmazó árjegyzékünket!